

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Křesťanský život v našich rodinách českoslovanských.

Řeč, již přednesl na slavnostní schůzi kat. sjezdu v Brně dp. Fr. Valoušek.

Vše, co Bůh stvořil, tvoří jediný harmonický celek. V celém nesmírném organismu světovém není ani jediné bytosti, která by sama pro sebe a o sobě stvořena byla a sama o sobě a pro sebe existovala; jedna bytost podmiňuje druhou, sloužíc jí anebo ji potřebujíc. To platí o celém vesmíru světovém a platí to i o člověku. I člověk jest článkem nesmírného řetězu veškerenstva, byť i nejdokonalejším a ve své podstatě jediným. Ani člověk nemůže existovati sám o sobě a sám pro sebe, což platí jak o lidstvu, jako o celku, tak i o člověku jednotlivém. Jednotlivý člověk sám o sobě a sám pro sebe jest nemožný, neboť celou přirozeností svou jest nutně poukázán na spoluzití s lidmi jinými — jest vázán na společnost. Jen ve společnosti má jednotlivý člověk důvod své existence a možnost dosáti účelu, pro který stvořen byl.

Společnosti lidí mohou býti různé podle původu, účelu a formy své; nejpotřebnější, nejužitečnější a nejjednodušší společnost tvoří rodina. Není člověka, jenž by nebyl členem nějaké společnosti rodinné — buď jako otec, buď jako syn anebo bratr. Byť neměl člověk ani otce, ani bratra, ani matky, ani ženy, ani syna: přece do smrti vázán jest aspoň vzpomínkami na rodinu, ze které vyšel. Neboť rodina není společností nahodilou, libovolnou a pouze zevnější, ale jest po výtce společností mravní — společností duší a srdcí. Pouta, která vážou k sobě vespolek členy rodiny, ani smrt úplně neruší, protože jsou to pouta mravní, pouta duší. Nevyhladitelná touha leží v celé přirozenosti lidské — založiti rodinu vlastní, anebo vrátiti se do rodiny, ze které vyšel. Velkolepým způsobem vyjádřil vrozenou tuto touhu Sv. Čech ve své básni „Lešetinský kovář“ a to v nádherné písni o lešetinských zvonech. Tu praví:

Truchlili jste se mnou, zvony, hudbou temnou,
když jsem otcí lůžko v černé zemi stlal,
a když stlali k němu srdci mateřskému,
se sirotkem smutným hlas váš nařikal.

Milé sestry není, bratří rozptýleni,
jak podzimní vítr listí rozvívá,

kopřivy jen husté kryjí místo pusté,
kde chaloupka naše stála šedivá.

Lešetínské zvony slyšet valné hony,
přes pole a háje zní ten svatý hlas.
Srdce touhou hyne, z prsou vzdech se vine :
Kdy vás uslyším, ach, milé zvony zas ? !“

A tyto lešetínské zvony touhy po rodině znějí v každém srdci lidském a zvláštní silou v srdci československém. Zvláštním citem zachvěje se srdce každého člověka při pouhém slově „rodina“, protože slovo to mocně bije i do těch strun srdce, kterých se jiné slovo nedotkne.

Dobrá rodina je po životě a svobodě osobní největším dobrem a pokladem člověka, a vzdání se z vyšších příčin této společnosti, je po oběti života a osobní svobody obětí největší a nejtěžší. A to proto, že rodina odpovídá přirozenosti lidské tak jako žádná společnost jiná. Jestli rodina společností přirozenou, neboť důvod její leží v přirozenosti lidské. Sv. Tomáš Aq. (Polit. I., lect 2.) nazývá rodinu „*quaedam communitas secundum naturam constituta*“ a jiný filosof křesťanský „*societas naturaliter instituta*“. Smysl obou rčení je tentýž, totiž: společnost, kterou tvoří rodina, nepovstává žádnou libovolnou a zrušitelnou smlouvou, nýbrž vyplývá nutně z přirozenosti lidské.

Rodina je základním kamenem společnosti lidské. Několik rodin tvoří obec, několik obcí tvoří stát. Kdo otrásá rodinou, otrásá základy společnosti lidské. „Kde je pořádný dům, tam stojí pevně říše“, pravil již mudrlec Konfuce.

Liberalismus otrásl silně základem tímto, prohlásiv manželství za smlouvu občanskou a zrušitelnou. Neboť nutným podkladem je svátostné, neporušitelné manželství.

Socialní demokratismus hlásá naprosté zrušení stavu manželského a žádá tak zvanou „volnou lásku“. Jistá řečnice socialně-demokratická pravila v Paříži v roce 1871: „Manželství jest největším bludem dosavadní společnosti. Býti oddánu jest tolik, jako býti otrokyní!“ Počestná dáma ta patrně nevěděla, co mluví; nebo jest známo a jisto, že nejvíce zotročena a zneuctěna jest žena tam, kde není chráněna proti libovůli mužově svátostným nezrušitelným manželstvím. Běda ženě, až bude sesazena s posvátného trůnu manželky a matky a vydána na pospas choutkám a libovůli mužově.

Dobrý, rodinný život jest nutnou podmínkou i šťastné budoucnosti národa. Nebo národ není ničím jiným jako velkou rodinou rodin, jejichž nejpatrnější, zevnější známkou jest společná rodná řeč — řeč národní. Zrušte rodinu a musíte škrtnout v seznamu lidských slov — slovo nejsladší, slovo matka. A není-li matky, není řeči mateřské; nemá-li matka přirozených a nezrušitelných práv, nemá práv těchto ani řeč mateřská a všechna práva má jedině řeč státu nebo obce — u nás pověstná rakouská „*Staatsprache*“ po které nikdo z nás netouží.

Láska k rodině je pramenem lásky k vlasti a k národu: láska k rodině je poupětem a poupě toto rozvíte v nádhernou růži je láska k vlasti a k národu. Kde není rodiny, není ani lásky k rodině ani lásky k matce, a kde není lásky k matce a k rodině, není ani lásky k národu a k řeči mateřské.

Nepřátelé rodiny jsou nepřáteli národa a největším škůdcem národa je každý, kdo otrásá rodinou.

Má-li však býti rodina v pravdě pevným základem národní existence, musí státi sama na základech naprosto pevných: a těmito pevnými základy rodiny jest manželská věrnost, neunavná obětovnost rodičův a úcta a láska dítek k rodičům. Toť jsou tři sloupy řádné, křesťanské rodiny — zbořte je a zbořili jste rodinu. Ale — manželská věrnost, obětovnost rodičův a láska a úcta dětinná jsou růže na jednom a témže kmeni vykvétlé a tento jedině možný kmen, na němž vykvésti mohou — jest mravnost. Kde není mravnosti a citu pro ni, tam není ani manželské věrnosti, ani otcovské a mateřské obětovnosti, ani úcty a lásky k rodičům.

Mravnost jest andělem strážným šťastného manželství a duší každé rodiny. Vyjde-li tato duše — mravnost — z rodiny, zmocní se rodiny hniloba a rodina se rozpadá. A zmocní-li se hniloba tato většiny anebo všech rodin, které tvoří národ, hyne a rozpadá se národ.

Blaho národa žádá dobrou rodinu, blaho rodiny nutně žádá mravnost a mravnost jest nemožna bez náboženství.

To dokazují dějiny, tomu učí denní zkušenost. Zkáza všech národův, kteří svou vinou zahynuli a zašli, brala se touže cestou: národ ztratil náboženský cit, potom prchla mravnost, potom se uvolnily a zničily svazky rodinné — a koncem byl úpadek a zkáza.

„Všeliké společnosti základ boří, kdo boří náboženství!“ napsal již Plato. —

Bez mravnosti není rodiny, bez náboženství není mravnosti. Tak hlásají největší duchové moderní doby, jen dva uvedu. Sociolog Emil Laveley v díle svém „Vláda v demokracii“ v I. díle na straně 253 praví mezi jiným: „S náboženskou myšlenkou mizí i mravnost; nemá nadále základu a do-
zajista ne vlivu na duše!“ Myšlenku tu rozvádí v celé kapitole. Pouhá věda jest malomocná! „Věda bez náboženství,“ praví Montesquieu, „tvoří bytosti plné chyb, ale slušného, uhlazeného zevnějšku; vinníky dobrého tónu a chování společenského — zdobí a obohacuje rozum a paměť, ale to jest vše. Jediné náboženství jest zákonník, upravující a řídící život, jediné ono činí lidi mravné!“

Co z toho vychází? Jisté přesvědčení naše, že opravdový život náboženský, život křesťanský v rodinách jest nejpevnější zárukou bezpečné existence národa. Bojujeme za svá národní práva a přejeme si bezpečné budoucnosti národa: Chceme-li to opravdu, musíme starostlivě chrániti a zachovati křesťanský život v našich československých rodinách. Stále a stále musíme sobě a jiným připomínati slova největšího státníka amerického, Washingtona: „Náboženství a mravnost jsou nezbytné podpory veřejného blahobytu. Není synem vlasti, kdo podkopává tyto mocné sloupy blaženosti lidské!“

A my, velectěné shromáždění, máme v národě tu neocenitelnou výhodu, že rodinný život v lidu našem byl a jest namnoze posud proniknut duchem vroucí zbožnosti. Rodinný život lidu československého byl a jest namnoze posud životem křesťanským; co se stane, nepodaří-li se nám zachovati jej takovým?

Překrásně praví slovutný pan rada Bartoš v předmluvě ku mé knize „Naše děti“: „Nejspanilejším výkvětem samorostlé vzdělanosti byla ušlechtilá mravnost našeho lidu. Upřímná vroucí zbožnost pronikala jeho srdce a posvěcovala všecken jeho život. — A škola, ve které naše děti vzdělanosti této nabývaly, byla přirozená a praktická škola života rodinného a pospolitého.“

„Celým životem rodiny československé a zvláště u nás na Moravě vanula zbožná poesie křesťanského života. Již dítka v kolébce vštěpovala naše

matka do duše cit zbožnosti ve svých ukolébavkách. Prvním slovem po slovech otec a matka, kterému učila matka naše dítě své, bylo slovo Bůh a prvními pomůckami názorného vyučování matčina byl sv. kříž a svaté obrazy. Záhy učila matka dítě své modlitbičkám a v nesčíslných pořekadlech, příslovích a povídkách kladla do srdce svých dětí základy mravnosti a ušlechtilé moudrosti životní. „Bože můj“, napsal nezapomenutelný náš Kosmák, „kdyby byly všechny povídky zapsány tak, jak je matky naše vypravovaly svým malým, jaký by to byl poklad!“

A v tomto teplém a jasném ovzduší samorostlé, křesťanské kultury v rodinách vyrůstalo dítě v muže a ženu!

Slovanské ženy byly od nejstarších dob známy jako věrné manželky a jadrné, dobré matky. Otec jest živitelem rodiny a strážcem domácího pořádku, matka učitelem a knězem. A tento úkol svůj plnila vždy věrně dobrá, československá matka. Nejen že učila děti své modlit, ale i svědomitě k modlitbě je přidržovala a s nimi a za ně se modlila. Jak přísně dbalo se v rodinách našich modliteb ranních, před jídlem a po jídle a večerních! Modlitbou sv. růžence a zbožnými písněmi zasvěcena byla doba postní i adventní, chválou Boží pozdravovali se sousedé i příchozí, zbožnou prosbou „Pomáhej Vám Pán Bůh!“ pozdravování pracující. Život v rodině splýval těsně s životem církevním a tak rodina a chrám tvořily krásný, harmonický celek, navzájem se doplňující. Dechem zbožnosti a života křesťanského stále podněcován, plynul život v rodinách našich od rána do večera, od zimy do jara, od kolébky až za hrob. Ano ani v tanci nezapomínal statečný Hanák náš na Boha: i tu si rád zpíval zbožnou:

Do Chrudima přijdu,
k Salvátoru zajdu,
ten jistě potěší
mé srdce zarmoucené!

Hle, odkud ta vpravdě samorostlá, křesťanská, národní vzdělanost našeho lidu, odkud ty pevné zásady mravní v lidu našem. V lidu našem byla do nedávna téměř neznáma manželská nevěra a láska a úcta dětí k rodičům a přítulnost rodinná známa byla i u nepřátel.

Který národ ve svých písních lidových dojemněji dovedl vyjádřit cit rodinný, než to učinil náš lid? Všimněte si jen jedině naší moravské písně. Jak něžně a krásně pěla naše dívka:

•Když já si vzpomenu na svého tatíčka,
slzy mne polejů, nevidím chodníčka;
když já si vzpomenu na svojí matičku,
jak by mi rozpálil pod srdcem svíčičku! —
Dybych já věděla, že jich z hrobu zdvihnu,
nosila bych hlínu od Těšína k Vídně.◀

Křesťanský život rodinný byl charakteristickou známkou národního života našeho.

Velectěné shromáždění! Jak často slyšíme v životě veřejném deklamace o našich československých chaloupkách. V tisícových formách ozývá se českým světem to, co překrásným způsobem básnicky pronesl Václav Šolc, jenž napsal:

Chaloupky české buďte požehnány!
Vy musy naše jste nám dochovaly,
pod vaší střechou ony klidně spaly,
když na žebrotu byly vymrskány,

vy národa poslední asylové,
vy kněží našich skrytí oltářové,
vy perel, drahokamů suché schrany
chaloupky naše, buďte požehnány!

Tak se básní, tak se doklamuje a — pravdivě. Ze zbožných rodin našich vyšli naši největší velikáni a bojovníci národní a téměř celá intelligence česká. Tichý, zbožný život rodinný chaloupek našich vychoval nám nejkrásnější charaktery. Z tohoto vpravdě křesťanského života rodinného vyšel téměř celý český národ náš: a v tomto křesťanském životě rodinném lidu našeho jest pevná záruka bezpečné budoucnost jeho. Ale to vše nezpůsobily a nepůsobí ony opěvované chaloupky a jejich mrtvé zdivo, to vše způsobily a působí v těchto chaloupkách žijící rodiny a jejich královny — naše zbožné matky české. Jen ty zachovaly a vychovaly národ náš.

To jest jisto a všem známo. Proto by se zdálo, že každý muž a každá uvědomělá žena v národě našem o to se snažiti bude, ba že celý národní život náš tou snahou se ponese — zachovati tento pevný základ národní naší existence a charakteristickou známku lidu našeho, totiž křesťanskou zbožnost a z ní plynoucí mravní povznešenost rodinného života lidu našeho.

Ale co se děje?

Pozorujete-li veřejný život náš, prohlížíte-li seznamy knih, kterými se zaplavují města a venkov, tu s úžasem se tážete: „Co se to děje?“ Zdá se, jakoby mnohým a mnohým lidem v národě našem na ničem tak nezáleželo jako na tom, aby co nejdříve připravili lid náš o všechn náboženský cit a smazali z jeho života rodinného všechn ráz náboženský. A přece tento křesťanstvím posvěcený, svérázný život rodinný byl a jest jedinou kolébkou naší samorostlé lidové vzdělanosti a národní individualiti. Zapomíná se na to, v horečném chvatu vrhají se do lidu nejnemožnější a stokrát vyvrácené domněnky pod rouškou vědy a naše literatura, zvláště překladová, zdá se býti smetiskem, na které vrhá špinavé vlny své — Paříž a Berlín.

V těchto dobách jest naproti tomu nejsvětější povinností všech opravdových, vážně myslících katolických mužův a otcův českých, aby snahám těm všude na odpor se stavěli a křesťanský život v rodinách svých zachovali ku blahu dítek svých i celého národa. A ještě větší úkol padá na vás, české matky a ženy křesťanské! Vy jste prvními pěstiteli mravnosti v duši dítek svých, vy jste a máte býti anděly strážnými křesťanského života v rodinách našich. Buďte jimi, jak bývaly vždycky ženy a matky naše! Chraňte jako lvíce posvátný ráj rodin svých a buďte i dále věrnými a dobrými matkami celého národa. Tak splníte vroucí prosbu milé a slavné ženy české Boženy Němcové:

Ženy české, matky české!
Jediná vám budiž slast:
vychovatí svoje děti
pro tu slavnou, českou vlasť!

Dějiny a věda lékařská obranou cudnosti.

Pokus o drobnou studii ethickou.

Sestavil *Bedřich Kouřik*.

Dokončení.

Ovšem nemohl asketický ideál pohlavní čistoty všeobecně platiti, vždyť už Kristus řekl: Kdo můžeš pochopiti, pochop. Manželství jest nejen přípustno, ale i nutno, aby se udrželo pokolení lidské. Kdežto však mělo dříve spojení muže a ženy hlavně význam rostění, plození, Kristus dal mu nový rys, duševní čistoty totiž. Panenství nepotřebovalo posvěcení, jsouc samo o sobě svaté. Manželství však potřebuje posvěcení, neboť spočívá sice na pudu přirozeném, ale nebezpečném, zvrhnutí přístupném. Nalezlo pak posvěcení a očistý tím, že povýšeno na svátost. Kristus posvětil biblické: „Opustí člověk otce i matku, a přidrží se ženy své, a budou dva v jednom těle.“ Na manželství, na rodinný život pohlíží křesťanství zorným úhlem cudnosti a křesťanské svatosti. „Manželství je veliká svátost, ale v Kristu a církvi.“ „Poctivé buď u všech manželství a lože neposkvrněné.“ (Žid. 13. 4.) Pavel činí parallelu mezi láskou Krista k církvi, a láskou, jaká má býti mezi manžely.*) Kap. 5. listu k Efesským je v té příčině nad jiné charakteristickou. Pavel nevidí v manželství jen stránku smyslnou a hmotnou, postřehuje a žádá v manželství křesťanském lásku, jež posvěcuje a očisťuje navzájem. Vybízejí muže, aby milovali manželky své, staví za vzor lás u Kristovu k církvi, „již on posvětil, očistil obmytím vody skrze slovo života — aby byla svatá a neposkvrněná.“ Napomíná ženy k poddanosti mužům svým ukazuje jim příklad oddanosti k Pánu, „ženy mužům svým poddány buďte jako Pánu.“ V lásce mužově k ženě obsažen jest moment sebelásky, vždyť „kdo miluje manželku svou, sebeť samého miluje. Žádný zajisté nikdy těla svého neměl v nenávisti.“ Tak jest manželství opět církvi v malém, „tvoříc jádro, kol něhož se utváří církev jedné domácnosti, a z jednotlivých takových vytvoří se obec, z obcí pak mohutná stavba veškeré křesťanské církve, nevěsty a těla Kristova. A tak zvyšuje křesťanské manželství onen pocit, jež člověk má o své ceně a důstojnosti; povznáší ho k vědomí, že jest ještě něčím lepším, než individuem, že je částí vyššího a světějšího celku, svazu, jehož vzorem jest spojení církve s Pánem.“**)

„Utíkejte před smilstvem! Zdaliž nevíte, že údové vaši jsou chrámem Ducha sv.“ (I. Kor. 6. 18. 19.) Tělo křesťana posvěceno jest tedy ke službě Boží, každý křesťan jest knězem v širším slova smyslu. A toto povznášející vědomí, že i těla naše jsou posvěcena na chrám Ducha sv., zvedá čistotu pohlavní k plnému, mravnímu významu. Tento eminentně křesťanský názor na cudnost a pohlaví chrání člověka, by nesnížil se na pouhý nástroj pohlavních chťičů. Cudnost posvěcuje tělo i tehdy, když toto jest nástrojem Božské prozřetelnosti při rozmnožování pokolení lidského. Láka manželů spočívá na vyšších motivech, než jest smyslnost nebo plození, opírá se o základ duchovní, náboženský. Manžel nelpí na ženě jen vášní nespoutanou, může a má ji oduševňovati křesťanským cítěním, očistiti a trvalou učiniti.

Pozemský cíl manželství? „My vstupujeme v manželský stav jenom proto, abychom vychovali dítky.“***) „Každý z nás má ženu dle vašich

*) Manželství pojímáno jako symbol spojení Kristova s církvi. Dle Raymunda de Sabunde bylo manželství ustanoveno, aby zobrazilo duševní jednotu, která má býti mezi lidskou duší a Bohem. (Theol. natur. s. Liber creaturarum. Tit. 317. 319. Drtina str. 182.)

**) Christenthum: Döllinger str. 382.

***) Justinus. Viz Keim str. 506.

zákonův a to také jenom proto, aby s ní měl děti. Cílem naší žádosti jest dáti život dítkám; podobáme se rolníku, jenž nezaseje více semene, nežli ho jest zapotřebí ke žni.“*) „Spojení muže a ženy za příčinou plození jest přirozené dobro sňatku manželského. Tohoto dobra však zle užívá, kdo ho po zvířecku užívá, takže jest jeho úmysl míti rozkoš chlipnosti, nikoli pak vůle míti potomstvo . . . Tím způsobem obrací sňatek věřících ku prospěchu spravedlnosti také onu žádost těla, která žádá, co jest proti duchu.“**)

Ne tedy rozkoš, nýbrž rozmnožování lidstva, vychování dítek po z e m - s k ý m cílem manželství. Poněvadž na možnost polygamie v křesťanství nebylo pomyšlení, nezabýval se Kristus ani apoštolé tuze požadavkem monogamie, předpokládajíce jej samo sebou. Proto nenalézáme místa v N. Z., jež by přímo mluvilo o dvoj- nebo mnohoženství.

Nutno bylo však poukazovati na princip nerozvížitelnosti, princip to čistě a výlučně křesťanský. Dle zprávy prvních třech evangelistů mluvil Kristus čtyřikráte o propouštění manželek, o nemožnosti jeho, a o nerozvížitelnosti manželství.

Bylo to v kázání na hoře, když Kristus, předeslav osmero blahosla- venství a povinnosti služebníků církve, předkládal své příkazy ostatních věřících se týkající, jakožto velký protiklad k příkazům a normám zákona Mojžišského. Mojžišův zákon poskytoval muži možnost propustiti manželku (pomocí lístku zapuzení), kteréhož práva používali židé zcela neomezeně, kolikráte z malicherných pohnutek. Kristus, poukázav na to, prohlašuje svůj zákon, zcela protichůdný onomu. „Ale já pravím vám, že kdožkoli propustil by manželku svou kromě příčiny smilstva, uvádí ji v cizoložství, a kdož propuštěnou pojme, cizoloží.“ (Mat. 5. 32.)

Při jiné příležitosti, když farizeové chtěli zmásti Krista a jemu do- svědčiti, že mluví proti Mojžišovi, tázajíce se ho, zda možno propustiti manželku z kterékoli příčiny, poukázal Kristus na prvotní stav člověka, kdy bylo manželství svazkem nerozlučitelným. Pouze pro tvrdost srdcí židovských dopustil Mojžiš propouštění manželky, leč od nynějška má opětně dřívější stav nastati a „kdož by propustil manželku svou, leč pro smilství, a jinou by pojal, cizoloží, a kdo by propuštěnou poj l, cizoloží.“ (Mat. 19. 9.) Dle Marka tázali se učeníci potom ještě doma v soukromí na tu věc, neboť přičila se zrovna jejich představám židovským. Ale Kristus neúprosně a důtklivě opakoval své tvrzení hořejší.

Pavel připomíná Korintským tento příkaz Páně o nerozlučitelnosti manželství, podotýkáje hned, že ne on, ale Pán tak prikazuje. (1. Cor. 7. 10.) Rozvádí ještě příkaz Kristův, aby se nezdálo, že žádá věci někdy nemožné. Kdyby rozhodně nemohli žítí spolu, nuže, nechť odejde — „ale ať zůstane nevdaná, aneb ať se zase smíří s mužem svým.“ Viděti v tom rys lásky a lidskosti v křesťanství, které trvají neúprosně na svých principech, zmírňuje přece a umožňuje v jistých věcech, s kterýmiž ovšem nepadá hlavní jádro zákona. Ovšem o propouštění ženy nebo muže tu není řeči, ani o rozlučitelnosti manželství, pouze o rozvodu od stolu a lože, jak zní pozdější termin právnícký.

Ale co mají značiti slova Kristova „jediné pro smilství“, v kterémž případě dovoluje propustiti ženu? Smilství (porneia) značí tu nikoliv cizo- ložství (mōchia), nýbrž hřích smilství u nevdaných. Značí tedy slova Kristova : Kdyby někdo po sňatku poznal, že jeho žena je zneuctěna jiným, že do- pustila se s jiným, může ji propustiti. Tedy jen v tom případě ji může

*) Athenagoras. Srv. Ke i m 539.

**) Sv. Aug. Lib. 1. de Nupt. et concup. cap. 4. Viz Ř e h á k 396.

propustiti, a nikdy jindy. (Ovšem, sňatek není neplatný, ten trvá dále.) Kristus mluvil k židům, kteří mu velmi dobře rozuměli, neboť měli velmi vyvinutý smysl pro takovou věc. (Jak známo, mohl žid ukamenovati ženu, seznal-li po sňatku, že se dopustila s jiným.) Nad to mluví Kristus příliš zřejmě a určitě, rozlišuje zcela zřetelně smilství od cizoložství, takže se nedá mysliti, že by dovoloval propuštění ženy pro cizoložství. To by bylo absurdní. Pak by nerozvížitelnost v křesťanském sňatku byla illusorní. Kdož by vstupovali ve sňatek, mohli by se kojiti myšlenkou: Až se sobě omrzíme, dopustíme se nevěry a můžeme klidně žít od sebe, a jiné manželství uzavřít, zcela v duchu zákona. Tak by byla otevřena brána libovolným rozvodům, křesťanství by rodinu neposvětilo, ale ještě více poskvřnilo, než v židovství, a pohanství by povolena byla volná hráze.

Důležitou otázku rozřešil Pavel, otázku totiž pro jinověrnost. Nerozlučitelnost křesťanského manželství byla taková, že nesměla se druhá strana propustiti ani v tom případě, kdyby setrvati chtěla při staré víře, pohanské nebo židovské. „Důležitá to otázka, neboť přísné rozhodnutí bylo by bývalo ochromením vlivuplných orgánů při šíření křesťanství.*) Pavel rozluštil otázku takto: nesluší se odlučovati od nevěřícího manžela nebo manželky, pokud manžel onen nebo manželka ona se sňatkem se shoduje: vždyť nevěřící muž jest posvěcen ženou, a naopak, a také děti jsou věřící stranou posvěceny; a nevěřícího lze ještě obrátiti. Ale pakli nevěřící odejít chce, věřící není k němu vázán, neboť Bůh povolal nás ku pokoji. (1 Kor. 7. 12. 1. Petr. 3. 6.)

Manželství křesťanské: na přísném jednoženství založené, tak důsledně prováděno, že za nedovolené se považovalo vdovci nebo vdově znova ve sňatek vcházet. „Druhé manželství je zastřené cizoložství. Ani pro cizoložství, ani po smrti jednoho z manželů nesmí býti sňatek s ním porušen. Neboť Bůh stvořil jednoho muže a jednu ženu, a spojení mezi tělem a tělem neruší se ani smrtí.**)

Rodina, prvek lidské společnosti, zbudována byla na zcela nových základech. Žena je sice muži poddanou, ne však jako despotu, nýbrž jako spoludědici spásy. „Působení křesťanského náboženství na ženu je velmi podivuhodné. Učení křesťanské liší se od každého učení tím, že je k ženě spravedlivé, že jeví jemnou šetrnost k dětem a že klade onen velký, základní kámen vnitřního posvěcení za nevyhnutelný základ správného života.***) Prikázáno manželům: Muži, milujte manželky, jakož i Kristus miloval církev. (Koloss. 3.) „Mužové mají ženy své milovati jako Kristus církev; mají je vésti k tomu, co jest dobré. Ženy mají především milovati Pána, pak svého muže v lásce a cudnosti, ale pak také všechny ve všelike zdrženlivosti.“ Jaký to vznešený ideál lásky manželské! Žena má býti cudná, stydlivá, skromná, má ji živiti svatý a tichý duch bohobojnosti. Zmizelo ohavné vyhánění plodů, vyhazování dětí; rodiče vychovávají své děti v lásce a bohobojnosti. Jako mají děti poslouchati rodičů, tak nemají rodiče dítek pánovitostí popouzeti k hněvu.

O lásce manželské velmi roztomile vykládá sv. Jan Zlatoústý. „Vykládaje manželům jejich povinnosti, sv. Jan Zlatoústý vchází v tak prosté úvahy,“ — dí Hello — „že by dnes velice zarážely. Moderní lidé nejsou dosti lidskými, aby snesli tolik naivnosti. Svatý Jan Zlatoústý radí manželu,

*) Keim str. 188.

**) Athenagoras. Srv. Keim str. 539.

***) Blackvellová: Rada rodičům str. 58.

aby neskrýval své city, ale aby je na jevo dával zcela, nejprostším způsobem. Odporučuje mu, aby mluvil k své mladé manželce a dává mu na ruku, jak by mohla počítí jedna z jejich prvních rozepří: „Řekni jí s něžností největší: Drahá dívko, připojil jsem svůj život k tvému ve věcech nejdůležitějších a nejpotřebnějších zde na zemi . . . Mohl jsem si vzít ženu bohatší, nechtěl jsem to . . . Všim jsem opovrhnul, abych ničeho nezřel, než vlastnosti tvé duše, již si vážím nade všechny poklady.“*) „A s jakou něhou odporučuje svatý biskup něhu! S jakou vlídností odporučuje vlídnost! Jak zajímá se upřímně o štěstí svých dětí! Jak bdí laskavě nad křehkostí lásky!“ Jak roztomilé rady dává muži, jenž má ženu svárliovou a lakotnou, která si osobuje zvláštní vlastnictví nějakého předmětu. „Řekne-li: To jest moje! odpověz hned: Co si osobuješ, jakoby tvoje bylo? já toho neznám; neboť co se mne týče, nemám nic vlastního; a není to ta či ona věc, nýbrž všechno ti patří! Ponech jí třeba to slovo! . . . Řekne-li: To jest mé! řekni jí: Ano, všechno jest tvé, a mé také, to nejprvnější však, já jsem tvůj. To nebude lichocení, ale moudrost. Tak budeš moci znenáhla utišiti její prchlivost a vyléčiti její zkormoucenost.“ Leč nežádá jen mírnost, ale něžnost, laskavost. Žádá si, aby manžel řekl ku své manželce: „Miluji tě a dávám ti přednost před svým vlastním životem . . . Tvá náklonnost líbí se mi nade všechno a nic nebylo by mi tak trapným jako mítí, ať už je to v čemkoli, jinou myšlenku, než ty. Ničeho se neleším, mám-li tvou lásku, a tys to právě, kterou milovati budu v našich dětech . . . Neboj se, milý příteli — dodává světec — neboj se, že tato řeč dá ženě tvé příliš domýšlivosti. Vyznej jí, že ji miluješ.“**)

Ušlechtilá cudnost vane všemi poměry „Naše rozmlouvání jsou jako těch, kteří vědí, že je Bůh slyší. Poskvrnění čistoty pokládá se u nás za věc hroznější, nežli jakákoli pokuta, jakákoli smrt.“***)

Čistá, vznešená nauka čistoty stala se slávou křesťanství. „Se spravedlivým vědomím bylo lze proti cestě temnoty, cestě pohanství postaviti cestu světla; krok co krok bylo lze spatřovati ostré rozdíly ctnosti a nepravosti, lásky a bratrské nenávisti. Ctnost zdrženlivosti byla u veliké vážnosti . . . Zdrženlivostí zvána byla zvláště cudnost. Pečuj zvláště o cudnost, praví Petr Klementovi, neboť něčím velmi těžkým jest před Pánem chlípnictví, a jest mnoho druhů chlípnictví. „Staráme se“, ujišťuje Athenagoras, u těch, jež zoveme bratry a sestrami, především o to, aby jejich tělo zůstalo čisto a neposkvřeno.“†)

„My však šetříme cudnosti nejen na svých tvářích, nýbrž i ve svém srdci . . . Mluvíme řeči čisté a ještě čistější držíme tělo . . . smyslná choutka je nás tak daleko, že mnozí se ostýchají mítí i cudný styk.“††) Životy světců jsou oslavou ideálního panictví. Nejvýznačnější z nich jsou životy Alexia a Adriatiky, Barlaama, Josafaty . . . Jiné nám rovněž s obdivem a nadšením líčí panická manželství, kde manželé žili spolu v čistotě křesťanské bez tělesného obcování: Valerian a Caecillia, Aurelius a Natalia, Chrysanthus a Daria, Iniuriosus a Scholastika . . .

Probral jsem dosti obšírně znehodnocení ženy a manželství, celou tu mravní korrupci a pohlavní bezuzdnost v pohanství, abych markantně ukázal, proti čemu muselo křesťanství se postaviti se svým ideálem čistoty a cudnosti v manželství i mimo ně.

*) Hello-Bouška, Podobizny světců. 28.

***) Hello, tamže 30 str.

****) Tertul. In Apol. ad. gentes pro Christ. Řehák 133.

†) Keim str. 392.

††) Minucius Felix. Srv. Keim str. 561.

Pohlaví je pudem nejmocnějším, protože nejvíce náchylný k hrozným poblouzením a výstřednostem. V tom jeví se právě nadpřirozená síla křesťanství, že tohoto pudu nejmocnějšího a nejnebezpečnějšího se zmocnilo a jej ovládlo. „Zde především bylo nutno, aby křesťanství dobylo nejtěžšího ale také nejdobročinnějšího svého vítězství.“*)

Orgie Venušiny, škola prostituce potlačena. Znamení zdrženlivosti a cudnosti vtisknuto veřejnému i soukromému životu.

* * *

Květ cudnosti rozvil se v plnou krásu ve středověku. „Odumřítí světu, vlasti i rodině, potlačit v sobě přirozenost smyslnou, toť byl konečný, vznešený cíl, o nějž usilovali nejšlechtetnější duchové středověkého lidstva.**) Sám Lecky, jenž jinak nevelebí křesťanství, napsal v Dějinách osvěty: „Mravní přitažlivost a krása ženské důstojnosti poprvé pocítěna. Nový typ charakterů byl uveden do života, nový způsob obdivu vypěstován. Tento ideální typ vlil hrubému, nevědomému věku představy o ušlechtilém a čistém, jež na vysokém stupni kultury bylo neznámo.“***)

Apotheosou panictví je kult mariánský. Nejvzácnější perly poetické vinou se kol skrání Madonny:

Ó Panno, matko, dcero Syna svého,
nejpokornější, nejvyšší všech tvorů,
určený cíle záměru věčného.
Tys lidskou bytost k důstojnosti vzoru
tak povznesla, že Tvůrce její děle
neváhal žiti ve stvořených vzoru.

Dante - Vrchlícký, Ráj 33.

Křesťanský názor o ženě pronikl a zušlechtil lásku, a tím i celou poesii středověkou — Minnepoesie. I v poesii renesanční vane stále čistý ohlas těchto názorů. Jak významna pro středověk platonická láska mezi Petrarkou a Laurou, Dantem a Beatricí, Michel Angelem a Vittorií Colonnou, Rafaelem a Fornarinou . . . Tassův Osvozený Jeruzalem oslavou rytířské cudnosti, jež vítězí nad svůdnou smyslností. Básníkem cudnosti je Lalderon, ano i Lope de Vega a Cervantes jsou proniknutí čistým duchem.

Frivolní tóny ozývají se teprve u Ariosta, u Boccaccia pak vystoupila nestydatost už nepokrytě . . .

Ovšem jen dle poesie nesmíme souditi na mravnost středověku. V prvých dobách křesťanských lze mluvit o mravnosti a cudnosti skoro všeobecně, ne však o středověku celém. Rodinný život byl sice na křesťanských základech a o mravních zvrhlostech není zachováno zpráv, leč obzvláštní mravnost není přece charakterem středověku — Dante i Boccaccio jsou výrazem středověku, vlastně dvou protivných proudů, cudnosti a vilnosti. Prostituce bujela. Její otrokyně byly sice znamenány Kainovým znamením na šatech, leč už to, že dovoleno jim spolčovati se v cechu zvláštním, docela pod ochranou sv. Magdaleny, svědčí, že to středověk nemyslíl tuze vážně s tím hnusem k prostituci.†) Život těch, kteří měli hlásati evangelium

*) Döllinger, Christenthum str. 386.

**) Dřtina. 182.

***) Müller. 42.

†) Neuschl: Křesťanská sociologie.

cudnosti, život kněžstva laického i mnišského byl mnohdy vzorem nemravnosti. Jaké byly poměry v klášteřích, dává tušiti Štítný, jenž v Řečech besedních na několika místech vykládá a nepřímou prosí, aby z nemravnosti klášterníků dále se neusuzovalo a z nich se příklad nebral. „Neb i v klášteřích jsou ti zmatci a zapletení, že se jednoho zlého druhé drží a nejvíce tu, kdež nedbají duchovenství, v svět se vpustivše... Taktéž i v kápi může býti neb pod vylkem (závoj jeptišky) světská mysleca (mysl).“*) Coelibátu nedbáno, kněží se bouřili, když biskupové konkubiny kněžské zapuditi rozkázali. Historie tato opakovala se několikráte i v našich vlastech, jistě nepřispívajíc k mravnímu obrození prostého lidu. Jaké mravní charaktery chovaly kláštery viděti nejlépe v reformaci. Jakmile vystoupil Luther a hlásal emancipaci nízkých chťičů, vyprazdňovaly se jako kouzelným prutem dotčeny kláštery mužské i ženské, a obyvatelé jejich vítali s otevřenou náručí nové učení, zabezpečující volnější život pohlavní. Bylo by nerozumno nepodívat se směle příčinám zjevu toho do očí, a bylo by chabostí nebrati z toho poučení pro další vývoj církevní disciplíny: Přepych a bohatství kněžstva a klášterů, tak málo souhlasící s evangeliem chudoby, kruté se vymstilo na církvi; nedostatečná nebo žádná výchova asketická kněžského dorostu laického nesla přirozeně smutné ovoce.

Dříve, než všimneme si reformace a jejího vlivu na pohlavní život, nutno jest dotknouti se aspoň letmo mohamedanismu, tohoto předchůdce Lutheranismu ve věcech pohlavních.

Mohamed dobře vystihl, jaká ničivá síla spočívá pro člověka v opojném nápoji, proto ho zakázal; na druhé straně však osudně pobloudil, popustiv úzdu pohlavnímu chťiči a dovoliv míti více žen. O následcích toho nejlépe svědčí slova lidí nepředpojatých. Chirurg Lallemand praví: „Rozdíl mezi mnohoženským, smyslným východem a mezi jednoženským, oduševnělým západem jeví se na celé řadě rozličných úkazů, jež se pramení z rozličných poměrů manželských. Tam mnohoženství, haremy, seraila, lenivé, netečné, nevědomé a proto také propadlé bídě a každému despotismu. Na druhé straně jednoženství, křesťanská mravní přísnost, mnohem rovnější rozdělení domácího štěstí, rostoucí vzdělání, svoboda a všeobecným blahobytem rychlý vzrůst čilého, pracovitého a podnikavého obyvatelstva, jež nezbytně se pak rozpíná a panuje.“**) Smyslný mohamedanism pokazil též národy porobené slovanské a národy sousední, což jeví se v nízkém nazírání na ženu.

Přišla reformace Lutherova. Ta zasadila mravním ideálům cudnosti krutou ránu. Kdežto byl dosud ideálem Kristus, v protestantismu už nebyl k následování, byl tuze vysoko. Luther mluvě o čistotě, činil tak s pohrdáním. Není také divu, vždyť zbavil život všeho posvěcení a vši zbožnosti. O panenství mluvil Luther zrovna s cynismem, nazývá je nejhanebnější věcí. Názor jeho o manželství stojí hluboko pod pohanským názorem o manželství. „Die Ehe ist ein äusserlich leiblich Ding, wie andere weltliche Hantierung. Wie ich mit einem Heiden, Juden, Türken mag essen, so mag ich auch mit ihm ehlich werden.“ „Will die Frau nicht, so kommt die Magd.“***) Tyto dva citáty objasňují dosti snad trochu příkré porovnání lutheranismu s mohamedanismem. Celá reformace má rys chlipného fauna. „Protestantismus“ — praví Schopenhauer — „vyloučiv askesi a její střed: coelibát, zřekl se vlastně jádra křesťanství a nutno na něj hleděti jako na

*) Štítný: Řeči besední, str. 210.

**) Blackvellová, str. 57.

***) Müller, 66.

odpadnutí od křesťanství. Však se dostavilo brzo i zjevně přechodem v mělký nacionalismus, jakýsi to moderní pelagianismus, vrcholící na konec v učení o jednom milujícím otci, který svět proto stvořil, aby se na něm příjemně žilo, a který, přizpůsobí-li se člověk jeho vůli aspoň v něčem, postará se potom o mnohem nebeštější svět...“*)

* * *

Naturalism 17. a 18. století vnesl v poesii a filosofii nahou smyslnost a necudnost. Román Rousseauův „Heloisa“ a Göthovo „Wahlverwandschaften“ apotheosou necudnosti a cizoložství... Podobně Lorence Sterneho román Tristram Shandy, hemžící se cynismy... Wieland, vůdce nemravných spisovatelů, vytvořil ve svých románech z antického světa smyslné, necudné charaktery, příliš vzdálené od ideálních Řeků starších dob. Thümmel a Heinse, věrní druzi Wielandovi; Vilém Mistr, Werther, Elegia, Stella, díla Goethova jen kypí smyslností nevázanou... „Nežilo se nadarmo ve století encyklopedie a osvěty lidu“ — napsal slavný syfilidog Karel Mauriac. „Neřest zhostila se námahy skrývatí se a slavila své orgie za bílého dne. Vybuřela oplzlá literatura, v níž popisovány byly abnormity a poblouznění smyslů ve směsi hlupství a v srozumitelné methodě... Obzvláštní oplzlosti, které byly ve Francii i v cizozemsku skoro veřejně rozšířeny, byly napsány ve francouzské řeči, v řeči nejrozšířenější a jak zdálo se, k tomu nejvhodnější. Tyto spisy zaplavily Evropu, ba celou zemi, však dnes zřídka lze nalézt jediný jen jejich exemplář. Spisy z této korrupce vyšlé jevíly ji ve všem, ve způsobě nejnižší a nejsprostší a šířili ji s pravým zápalem proselytství.“**)

Lascivní literatura hrozná následky zůstavila v mravnosti. Zkaženost v pohlavní otázce u vyšších stavů v severním a středním Německu byla užasná. Úplná mravní nevázanost byla evangeliem této společnosti, o níž Hillebrand napsal: „Tak volné náhledy o státě, národnosti, manželství, náboženství, jaké vládly na počátku století, jsou jen dovoleny vysoce vzdělaným a urozeným. V lidu by vedly k státní, národní a mravní zkáze.“

Ovšem přišla reakce se strany katolické Francie. Corneille, Racin, La Bruyère, Vauvenarque, Duclos... A moderní duchové: Görres, Brentano, Eichendorff, Louise Hensel, Annete von Droste, Hülsdorf, Chatoubriand, Lammenais, Montalembert, Joubert, díla těchto obsahují vznešené a čisté, mnohdy to nejčistší, k čemu dospěl básnický genius.

A což umění malířské! Madonny Fiesolovy, Rafaelovy, Murillovy, Velasquezovy, práce Overbeckovy, Achtermannovy, Corneliovy — apotheosy cudnosti a nevinnosti...

* * *

Tak ocitli jsme se ve své rozpravě ve věku našem, moderním. A řeknu to ihned: Už dva tisíce let hlásá nám evangelium zákon cudnosti, a boj křesťanství s pohanstvím dosud zuří. Zní trpce, ale pravdivě bolestná slova Blackvellové: Žádný dosud národ nepřijal tohoto učení našeho Pána za všeobecný zákon praktického života... Vzor praktického jednání, jaký ve všech vzdělaných zemích je nejčastější, není vzor křesťanský. Idea jednoženství se uznává, ale velká část společnosti se jí neřídí. Zákon Kristův považuje se buď za nejasný příkaz, jenž se hodí snad pro jakousi neurčitelnou budoucnost, nebo za theorii, které však přidržovati se v praxi obecného života bylo by věcí naprosto nemoudrou.***)

*) Müller str. 70.

***) Ribbing 66.

****) Blackvellová str. 59.

V naší moderní společnosti není smyslu pro manželskou věrnost. Příliš pravdivě zní výkřik vzácného katolického spisovatele Bourgeta: „V naší nynější společnosti jednou z největších ctí, na jakou může býti muž hrd, je míti jinou ženu, než svou vlastní, a naopak, pro ženu je největší hanbou náležití jinému muži než svému manželé.“ Jindy vzpomíná barbarů, kteří dopustivše se násilí v dobytých městech zanechali za sebou nevinné bez panenství, podotýká, že kabinetním kouskem naší civilisace je opak, panenství totiž bez nevinnosti.*)

Příčiny nemravnosti: smyslný a vilný semitismus, jenž vytřebává naši svěžest a cudnost, protestantismus, jenž zbavil křesťanství ctnosti, naturalismus a materialismus, nové sociální poměry a atheismus, praktický i theoretický. Vlastně se to zde vše proplétá a zamotává, člověk stojí u něčeho a neví, zda je u příčiny, nebo následku. Jedním výrazem dá se vyjádřiti příčina dnešní korrupce: útěk od praktického křesťanství.

K speciálnějším příčinám i následkům mravní korrupce vrátíme se tu a tam ještě během látky. Nyní se nám jedná o něco jiného.

Kdežto dříve nemravnost se obhajovala jako slabost, jali se ji moderní autoři docela i propagovati. Vše, co okrašluje člověka, co ho povznáší, cudnost, coelibát, jednoženství, vše je hloupostí a lži, jedině neomezený pud pohlavní je mravný, oprávněný, svatý!

Tato propaganda děje se filosofii, belletrii, a děla se i vědou! Nietzsche nazývá křesťanské ideje o cti, rodině a cudnosti: „Verteufungen des Eros.“ „Besser Ehebruch als Ehebiegen, Ehelügen. Wohl brach ich die Ehe, aber zuvor brach die Ehe mich. (Voss.) „Es gibt nichts Köstlicheres, weder für den Mann noch für die Frau, als ein thöricht vertrauendes Herz zu betrügen. (Tovote.) „O Ninon, o Lais, wie thatet ihr wohl, die bleiche Tugend zu verschmähen! Einefreie Grisette gegen tausend in der Tugend grau gewordene Jungfrauen!“**) (Max Stirner.) Schopenhauer objasňoval a obhajoval filosoficky mnohoženství, začož se mu dostalo odsouzení od Kraft-Ebinga v díle: Psychopathia sexualis.***)

Frvolně zní: „Člověk není skutečně žádným monogamickým zvířetem.“ (Max Nordau.) Týž chce zabezpečiti ženám přirozený podíl na životě lásky veškerého lidstva.†) Aug. Strinberg bouří skoro ve všech pracích proti požadavku zdrženlivosti a snaží se dokázati, že nezákonné pohlavní obcování udržuje zdraví, zdar a potěšení ze života mladíků.††) Jiří Brandes prohlašuje zdrženlivost, „askesi žen“ za neštěstí, nepřirozenou věc, za oběť přinášenou často jen bezcennému předsudku.†††) Zolova Nana, bratři Goncourtů „La fille Elise“, Maupassantův „Bel-Ami“ — a jinými vztyčen prapor pornolatrie! Ribbing nařiká, že se těmi nemorálními knihami svádí mládež na scestí nemravnosti. Beale praví: „Ze všech zlořádů, proti nimž dobro, při svých pokusech rozšířiti se, musí bojovati, jest toto (nemorální literatura) největším a nejtíže lze mu čeliti.“¹⁾

I věda tu pobloudila. Björnson nařiká, že před léty vyšla v Anglii kniha, sepsaná prý lékařem. Odporčuje volnou lásku a vidí v tom odpomoc od mnohých společenských zel. Pohlavní obcování má prý začítí 14.—15.

*) Bourget: Physiologie moderní lásky.

**) Müller 120.

***) Ribbing 33.

†) Ribbing 52.

††) Ribbing 53.

†††) Ribbing 60.

¹⁾ Ribbing 72.

rokem u obou pohlaví.*) Jiní vědatoři vynalezli nové způsoby nemoci jakožto poruchy ze zdrženlivosti: u muže zeslabenou schopnost plodění, semenotok, hypochondrii; u ženy hysterii, bledničku a nepravidelnosti čmýry. Někteří zašli docela tak daleko, že doporučovali výchov dětí v ten smysl, aby jako se učí děti choditi, jísti a j., aby tak naváděny byly záhy k pohlavnímu obcování; že prý by pak neviděla mládež něco mysteriosního v pohlaví, že by ubylo pohlavních rozmařilostí.

Tyto myšlenky mužů snad učených a dobře to myslících našly bouřlivého ohlasu v massách davů. Chopili se jich záhy výdělkáři, kteří vydávali anonymně spisy a brožury prý „vědecké“, doporučující brzké pohlavní obcování mládeže a vyličující v hrůzných barvách následky pohlavní zdrženlivosti. Tak se šířily myšlenky nevykvašené a nebezpečné v lidu, a staly se záhy morálkou davů. Přirozeně nastala kolise, co je pravdou, zda věda, radící volnost v pohlavních věcech, či křesťanství, hlásající cudnost svobodných i ženatých. Zatím šla věda svým přirozeným postupem dále a přišla k překvapujícím výsledkům, souhlasícím do nejmenších podrobností se všemi předpisy křesťanského zákona cudnosti, se všemi příkazy katolické mravouky.

Z vědy samé lze tedy dokázati pravdu a oprávněnost Kristova příkazu o čistotě.

Aspoň tyto dva hlavní body jest nám dokázati:

1. u obého pohlaví před sňatkem nutna je úplná zdrženlivost a cudnost, neboť a) není škodlivá, naopak nutna a prospěšna; b) opak cudnosti, nezdrženlivost, vleče za sebou škodlivé následky;

2. že nutna je cudnost a zdrženlivost ve stavu manželském. Tento pak má býti založen na přísné monogamii.

Proto už se stránky čistě zdravotní a sociální zhoubno mnohoženství, prostituce atd.

* * *

1. a) Mládež obého pohlaví dospívá mezi 14.—16. rokem v našem mírném podnebí. Mladý člověk může se státi v té době rodičem, ale skutečné vykonávání mohutnosti pohlavní je tělu nanejvýš škodlivé. Obrovský rozdíl je tedy mezi dobou pohlavní dospělosti a mezi schopností k životu manželskému, nebo zkrátka k pohlavnímu obcování. Teprve „okolo roku pětadvacátého počíná období dokonalé mužné statnosti, oné svěžesti a síly, která uschopňuje jednotlivce, aby se stal otcem zdravého potomstva.“***)

Za tou příčinou jest nutna úplná zdrženlivost pohlavní u mládeže. Obavy, že by zaviniti mohla poruchy psychické nebo fysické, jsou proto nemístny. Lineol S. Beale, prof. na Kingscollege v Londýně píše o tom: „Tvrzení, že jest potřeba z fyziologických důvodů opatřiti náhradu v tom případě, nelze-li uzavřiti z různých příčin sňatek, jest úplně pochybeno a neodůvodněno. Nemůže býti ani dosti důrazně hlášáno, že nejpřísnější zdrženlivost a čistota jsou úplně v souhlase jak s fyziologickými tak morálními zákony a že povolnost proti přáním, žádostem a naruživostem právě tak málo ospravedlniti se dá fyziologickými a fysickými důvody, jako morálními a náboženskými.“***)

*) Björnson 5.

**) Blackvellová st. 59.

***) Our morality and the moral question. Chiefly from the medical side. Londýn Churchill 1887. Ribbing 55.

Je-li způsob života jinak rozumný, nepůsobí pohlavní zdrženlivost chorobně. O bledničce se kdysi tvrdilo, že přejde „až se ožení“, leč Virchow dokázal, že nemoc ta má zcela jiné příčiny. Vždyť i vdané a prostituované ženy mohou dostat bledničku, ba i nedospělé děti. Björnson praví, že tu mnoho zaviňuje nečistá řeč a nezdravá literatura. Ano i šílenství přičítalo se pohlavní zdrženlivosti u mužů. „Myslím, že budou brzo všichni za jedno, že ze zdrženlivosti nikdo nesešlel, nýbrž spíše tím, že plýtval při tom svou fantasií.“*)

Co se týče výčitky semenotoku, jež prý zaviňuje pohlavní zdrženlivost, vysvětluje Ribbing: „Hýříme-li již za dne v pohlavní erotické obrazovnosti, naplníme-li svou duši všemi oněmi smyslnými obrazy, které skytá oplzlá literatura, můžeme se větším dílem sami obžalovati, jestliže tyto výlevy semene nastupují tak často, že tím zdraví a síly přicházejí do nebezpečství.“**)

Neodůvodněným předsudkem jest, že by zdrženlivost pohlavní u žen byla příčinou hysterie. „Jsou-li starší panny častěji hysterickými, jest toho příčina morální, nikdy fysická. Nevdané ženy, které věnují se na místě manželství vážnému zaměstnání, vyžadujícímu velké duševní síly, jako na př. klášterní sestry, které zaměstnávají se ošetřováním nemocných nebo vychováváním dětí, stávají se málokdy hysterickými.“***) Podobně se vyjádřil americký nervový lékař Hammond: „Dle mého domnění nesluší sváděti větší náchylnost k hysterii u neprovdaných žen za neukojený pohlavní chtíč a na nečinnost rozplozovacích orgánů, nýbrž spíše na nedostatek skutečného cíle životního, na neustálé myšlenkové reflexe a city o svém „já“, které jsou nerozdílně spojeny se současným postavením vdané ženy. Nevdané ženy, jež samy se starají o svůj chléb, nejsou dle mé zkušenosti více vydány hysterii než vdané.“†)

Lze tudíž s plnou důvěrou opírat se o dobrozdání norské fakulty lékařské: „V poslední době na více místech opětované tvrzení, že mravný život a pohlavní zdrženlivost jsou nebezpečny zdraví, je podle naší jednohlasné zkušenosti (ne pouze: mínění) nesprávné. Neznáme případu churavosti nebo nemoci, která by byla aneb mohla býti zaviněna čistým, mravním životem.“††)

b) Že příroda poskytla člověku možnost ukájeti pohlavní pud dle libovůle, není ještě třeba považovati život jako nepřetržitý řetěz ukájení pudu toho. Právě naopak zkušenost ukazuje, že stálé ukájení jeho působí zhoubně na tělesné i duševní blaho člověka.

Hřích smilstva jednou spáchaný nechává příšerné stopy ve fantasií i organismu. — „Pohlaví má paměť“ — praví Bourget — „všichni zhýralci ji znají, a to tak nevyhladitelnou, že naše prostopášnosti se nás přidrží i při našich nejideálnějších láskách. Je to jeden z těch strašlivých způsobů oné záhadné spravedlnosti, která vyžaduje, aby se tu vše oplatilo, ať již dříve nebo později a to na halíř, jako v dobře spravovaných bankách. — Jak lze popíratí jsoucnost Boha, když konstatujete tento zákon bez výjimek?“†††)

*) Björnson 8.

**) Ribbing 104.

***) Ribbing 61.

†) Ribbing 62.

††) Björnson 8.

†††) Bourget: Fysiologie moderní lásky.

Nejhůřc je, uteče-li se jinoch do domu hanby, k osobám prostituovaným. Všecka úcta k pohlaví ženskému vymizí, přirozená zdrženlivost jest porušena a návrat ke ctnosti skoro nemožný. „Jinoch okusil tělesné rozkoše, aniž se mu dostalo neobyčejného duševního potěšení, jež se k ní jindy připojuje. Toto nepřirozené odloučení tělesné rozkoše od radosti duševních ho opojuje, ale zároveň ponižuje. Jakmile těchto tělesných rozkoší okusil, nemůže žít bez nich, jako opilec nemůže žít bez pálenky. On nevědomě zašlapává do bláta své rodné právo na bohatou, složitou, nekonečnou lásku lidskou, již sobě podmanila prostá, obmezená láska živočišná. Jeho vůle už není svobodná. On zničil toto veliké věno mužovo, svobodu mladé vůle, nedoceněný to majetek nevinnosti a ctnosti, a stal se otrokem tělesné rozkoše. Není už svým pánem, je služebníkem svých vášní. Kterým lidem na tom záleží, aby si tuto oběť zachovali, lákají ho nápoji, šatem, výstřednostmi a tím ho dále rozdráždí. Síla zdrženlivosti jeho je zmařena, tak že jediný pohled prostituované krásky na ulici, jediná známka vábivá překoná často nejlepší jeho předsevzetí a převáží nejmoudřejší rady přátelské.“*) Tak výtečně charakterisuje lékařka moderní jeden z prvních následků hříchu: ztrátu sebevlády. Ztráta ta je hrozná, neboť první podmínkou veškerého pokroku je síla sebevlády**), proto je třeba vycvičiti se v ní co nejsilněji už v mládí.

Pohlédneme-li do dějin, zaráží nás skoro zjev, jako rovnoběžně jde smyslnost a krutost pospolu. „Zřídka kdy slyšíme chladnějších, drsnějších úsudků, samolibějších, ukrutnějších posměchů, než u mladých lidí, kteří svůj půd lásky zradili u nevěstek.“***) Björnson mluví o pohlavní nevázanosti u francouzského národu, vidí v ní příčinu velikášství, chorobné ješitnosti, „jež vzrostla do takové, vše ostatní převyšující míry, že smí býti zvána nejhorším nepřítelem tohoto výtečného národa.“†) Nespoléhlivost a bezkarakternost mládeže přičítají fyziologové a lékaři nezdrženlivosti.

S poruchami duševními úzce souvisí nemoce tělesné. Ztráta sebevlády zaviňuje popudlivost, nervovou ochablost; „tato se jeví tím, že tělo nevzdoruje s takovou silou nemocem nakažlivým nebo jiným škodlivinám, a konečně tím, že se zárodky nemocí snadněji rozvíjejí, nebo že se zvyšují příznaky zvláštních nemocí, jež v těle lidském ponejvíce již jsou obsaženy. Mozek, mícha a plíce nejčastěji trpí škodou z lehkomyšlného života.“††) Michel Lévy v Hygieně přičítaje pohlavní nezdrženlivosti všeobecné ochabnutí tělesných sil, píše: „Mnohý mladý člověk nezdedil náklonnost k souchoťinám, nýbrž si je takto uhonil. Mnohé nemoci léčí lékaři pochybeně, jelikož jsou to nemoci, jež vznikly z nenáležitého konání této důležité funkce.“†††)

Dr. Carpenter zhotovil diagram dle údajů statistika Quteleta o poměrné úmrtnosti mužů i žen v rozličném věku. Došel pak k této konkluzi: „Úmrtnost jest mnohem větší mezi mužskými od osmnáctého asi roku do osmadvacátého a největší mezi rokem dvacátým pátým, kde naděje k životu jest jen půl tak veliká, jako v letech pohlavní dospělosti; je to velmi překvapující ukaz a svědčí velmi důrazně, že nejenom poškozuje

*) Blackvellová 39.

**) Björnson str. 18.

***) Björnson 15.

†) Björnson 16.

††) Blackvellová 41.

†††) Blackvellová str. 42.

zdraví svoje, kdo vášním hoví, ale často také předčasnou smrt si přivodí.“*) Znamý statistik francouzský dr. Bertillon dokázal ze statistiky jednotlivých zemí evropských, že nepravidelnosti nemanželského života zaviňují nejen nemoci, ale i zločinnost a sebevraždu, a že nemravný život lidí svobodných a ovdovělých obého pohlaví zkracuje život o dvacet let i více.*) Blackvellová míní, že kdyby se směla prostá pravda poznamenati na kamenech náhrobních mládeže z rodu panovnického i tříd nejchudších, že by zněl varovný hlas všech těchto předčasných hrobů: zemřel na následky pohlavní prostopášnosti.

Co se týče výše zmíněné zločinnosti, sluší uvést významná slova Kraft-Ebinga: „Statistika zločinů vykazuje smutnou zkušenost, že pohlavní zločiny se ustavičně množí v našem moderním kulturním životě. Moralista nerozpoznává v těchto smutných událostech, nežli úpadek všeobecné mravnosti a přichází dle okolností k názoru, že částečně jsou vinny malé tresty za pohlavní zločiny, které u porovnání s minulými stoletími vyznamenávají se velkou mírností zákonodárcovou. Lékařskému badateli neujde, že tento zjev v moderním sociálním a kulturním životě souvisí s nervositou poslední generace, neboť vychovává neuropathicky zatížené jedince, dráždí pohlavní sféru, pobádá k pohlavnímu zneužívání a vede při vzrůstající se pohlavní náruživosti, ale při klesající potenci k perversním pohlavním úkonům.“**)

Mluvíce o fyzických škodách pohlavní nevázanosti, nesmíme opominouti hrozných nemocí pohlavních. „Nikdo se nesmí domnívat, že tato choroba je jaksi plebejcem; je kol nás ve všech vrstvách společenských a dosahuje až ke trůnu.“***) Hrozné nemoci venerické: gonorrhoea, šankr, syfilis, tabes dorsalis, paralýse... toť vše následky pohlavních hříchů.

Útěk od praktického křesťanství zavinil rozšíření morové hlízy — prostituce, o níž praví A. Lundegard, „nelze popřít, že společnost pluje s mrtvolou na lodi, a touto jest prostituce“†), proti níž vyzývá Mona Caird do nejtuzšího zápasu: „Nynější podvojný system manželstva a prostituce sluší potírati z různých stanovisek; útočníci měli by neustále se hrnouti jeden za druhým; rány měly by se sypati jako krupobití a měly by býti silné a tvrdé.“††)

Příčiny její jsou velmi složité. Acton myslí, že marnivost, smyslnost, opojení myslí, láska k pěkným oblekům, neštetí a hlad činí ženy prostitutkami. Podobně, jen že šířeji rozvádí příčiny prostituce hygienik Oesterlen: „Někdy také nouze, nedostatek vzdělání, opuštěnost mohou býti hlavní příčinou řemeslného smilstva a hříšná odměna mnohých nevěstek podporou jich rodin; důležitější a všeobecnější pohnutky k podobnému životu jsou však poklesky a slabost charakteru, lehkomyšlnost, smyslnost, nedostatek sebeovládání a mravní síly a konečně chudoba, ne prostodušná, skromná, nýbrž osobivá, chtivá zábav, lesku a rozkošnictví.†††) V Paříži je dle Blackvellové prostituce jedinou ochranou od bída a hladu. Tisíce dívek nezná svých nejbližších. Děvčata od dětství jsou cvičena pro veřejnou prostopášnost. Vést život mravný vyžaduje často mravního heroismu.¹⁾ Přispívá tu velmi v naší tak demokratické době nízký názor na ženu z lidu. „Veliký počet

*) Blackvellová str. 43.

**) Ribbing str. 111.

***) Björnson 21.

†) Ribbing 125.

††) Týž 126.

†††) Oesterlen: Hygiene. Ribbing 146.

¹⁾ Black. 52.

chudých žen považuje se za něco (ba často také surově se to o nich dokazuje), co se obětovati má choutkám tříd vyšších.“*) Ovšem mysliti, že prostituce loví jen v třídách nižších, bylo by mýlkou. Ženy a dívky z vyšších tříd unavené a znuděné, nemajíce útěchy a radosti v rodině, postrádající vážného zaměstnání, hledají změny a podráždění v domech hanby bez vědomí svých nejbližších. Dostí znám jest příšerný případ v jistém moravském městě před málo lety. Otec, vysoký důstojník, shledal se v domě hanby se svou mladičkou dcerou.

Vyšší třídy však nespokojí se licencovanými otrokyněmi hříchu. Strachujíce se možné nákazy v domech hanby, hledají ukojení pohlavní vášně mezi šičkami, prodavačkami, zkrátka dcerami nižších tříd. Zkazivše je, opouštějí je ovšem, a tyto vdávajíce se za muže své třídy, šíří nákazu a zhoubu dále. Z takových dívek jsou lenivé, marnivé, omrzelé ženy. „Jestli že hezké, marnivé děvče bylo svedeno k hříchu, pak se v ní ubila žena a matka, pro domácnost chudobného člověka zbyly nesvár a bída, a okolnosti se připravily, ze kterých vzrůstá zločin.“ A zlo se ještě nezastaví! Kojné, služky a j. mravně pokleslé zaměstnány jsouce v domech tříd vyšších, přinášejí své neřesti, jak jsme to slyšeli o otrocích římských a řeckých, a kazí mládež svou necudností.

Dívky slušné vyšších tříd, aby se vdaly a upoutaly muže sobě rovné, musejí se přizpůsobiti vkusu mladíků, poddati se vlivu svých společníků, zkaziti se.

Tak šíří se zlo v rozměrech příšerných. A následky? „Povaha lidu zhoršuje se tím více, čím více se nemravnost pohlavní rozšiřuje, míra pro vojenské nováčky se zmenšuje, nemanželských dětí neustále přibývá a děti ty buď umírají nebo se stávají zločinci, a konečně také pozorujeme, že se přirozený vzrůst lidnatosti na pevnině neustále zmenšuje.“**)

Hájeno dosud mínění, že jest prostituce nutným zlem. Leč jak ukazuje zkoumání vědecké, jest to mínění veskrze mylné. Snad novým a novým bádáním zmizí i názor moralistů katolických, považujících prostituci za „malum necessarium“. Parkesovo mínění jest v té věci významno: „Ani na okamžik nesdílím názory těch, kdož vidí v prostituci nejen nutnost, nýbrž i něco dobrého, ochranu proti horším neřestem, bezpečnost naproti manželské ctnosti. Čím více šíří se prostituce, tím více poškozují manželství, tuto ochrannou sílu lidstva.“***)

2. Vracíme se zpět v pohanství, vlastně v něm žijeme už dávno. Nebéřeme poučení z dějin o pádu velkých národů, způsobeném pohlavní nevázaností, nedbáme ušlechtilého názoru křesťanského o ženě, o manželství. „Jsou posud národové v Evropě, kteří nedospěli k tomu, jednoženství učiniti zákonem než jen pro ženy; muži žijí v mnohoženství . . . A přece mnohoženství činí národ zženštilým . . . a činí ze ženy obchodní tovar, jen tělo za tu cenu.“†) Robert Ingersoll vyličuje následky mnohoženství, praví že žádný jazyk nemůže vyjádřiti zkaženost, kterou mnohoženství uvaluje na společnost. „Žena stává se kořistí lsti a moci, muž sklouzá rychle nazpět do stavu divokosti a zločinu. Z hloubi duše nenávidím a proklínám každou nauku společenskou, která nevolí čistý a posvátný krb za uhelný kámen. Všechna civilisace spočívá na rodinném životě, ctnosti bují kol něho, kladou klasy, květy a vůni naň, kde muž miluje ženu. Nejbohatší slova na světě jsou:

*) Blackvellová 47.

**) Blackvellová 56.

**) Ribbing 157.

†) Björnson. 11.

má snoubenka, má manželka, otec, matka, mé dítě. Bez těchto slov je svět jen brlohem a lidé pouhá zvířata.“*) Björnson žaluje si na zvrácené náhledy, že nevěrnost ženy, nikoli však nevěrnost muže kazí domácnost. Vždyť nevěrou mužovou zasaženy jsou dělnice, šičky, služební. Také ty se jednou provdají, ano, i prostitutky se vdávají, tak malá je dosud zodpovědnost. „Známe přece zákony dědičnosti, víme, že lehkomyšlnost dědí se na potomstvo. Toto mnohaleté podkopávání společnosti mnohoženstvím objeví se jednou v děsné stránce: bude nám svištětí kol uší; ve velkých městech hrozí strašlivě.“**)

A zatím věda důrazněji a důrazněji poukazuje na nezbytnost jednoženství. Oddůvodňuje ji již pouhou fyzickou pravdou, že se rodí stejně mnoho dětí mužského pohlaví, jako ženského. „To jest jasný projev toho, čeho si žádá prozřetelnost pro spojení obou pohlaví, je to svědectví o základní přirozenosti pohlavních skupin.“ Sadler píše: „Přibližná rovnost dětí obého pohlaví je zjev nepochybný; zjevuje se po celé Evropě a kdekoli přesně se dá zjistiti, tam všude rozeznáváme, že na 25 hochů se rodí 24 děvčat.“ Škodlivá nerovnost mezi obyvatelstvem mužským a ženským, s jakou se tak často setkáváme, není zákonem přírodním, ale následek našich zvráceností společenských.***) Björnson dovozuje historicky, že lidstvo s pokrokem kultury blíží se stále k jednoženství, dí: „Dráha pokroku v životě lidstva, tak nekonečně stará a tak hluboká jako cesta k stále přísnějšímu jednoženství, nebude zajisté opuštěna tak snadno,“ a naděje své formuluje na jiném místě takto: „Snad náklonnost mládeže k tomu, co končí mnohoženstvím, najde pak protiváhu na jedné straně v opravdovém vědění, na druhé ve vážném poměru k Bohu.“†) Lékařka Blackvellová na mnoha místech důrazně akcentuje přísné jednoženství: „Nemůže vytvořiti pevného, vznešeného a šťastného národa mnohoženství nebo uvolněný řád, jenž porušuje povahu ženinu a ze srdce rve hluboké kořeny lidské lásky.“††) „... aby se vybudoval zdravý zárodek společnosti lidské, musí býti manželství stálé a jen o dvou osobách.“†††)

Křesťanství žádá cudnost i v manželství. Přeje si obcování pohlavní jen potud, pokud třeba ho ku plození lidstva. A co věda? Ta jest ještě přísnější. Žena má býti ušetřena od pohlavního obcování 9 měsíců za těhotenství, 12—14 měsíců v čas kojení a konečně 3—6 měsíců pro vyvinutí se normálních poměrů všech rodičích orgánů. Žádá tedy věda zdrženlivost celkem 2—2½ léta.¹⁾ Kdož by tu nevzpomněl dojmavých slov apologety Athenagory: podobáme se rolníku, jenž nezaseje více semene, nežli ho jest zapotřebí ke žni?

S pohanskou pohlavní nevázaností vrací se všecky neřesti pohanských dob. —

Výtečný kněz Malthus mysle, že lidského pokolení bude přibývati v daleko větším množství, nežli přibývá životních prostředků, přál si pozdního sňatku a přísné zdrženlivosti. Leč následovníci jeho, novomalthusiané, pokládajíce ty prostředky za příliš velké břímě, chtěli míti pohlavní obcování neobmezené a rozmnožování lidstva radili zabrániti tak zv. preventivními

*) Björnson 20.

**) Black. 26.

***) Björnson 9.

†) Týž 26.

††) Black. 58.

†††) Táž 28.

¹⁾ Ribbing 41.

prostředky. Sem patří Karel Bradlangh, Mistress Annie Besant, Knut Wicksell, Angličan Henry Arthur Albutt. Leč seriosní věda už z čistě zdravotního stanoviska prohlašuje ony preventivní prostředky za zdraví škodlivé a za příčinu častých nemocí. Uvésti sluší aspoň Gailarda Thomasa.*)

Dle téhož i zločin vyháňení plodu provádí se ve strašném množství, podporován annoncemi v žurnálech nejrozšířenějších. Dr. H. S. Pemerey vykládá, že americkým hříchem par excellence jest zamezování a ničení nezrozených životů, podotýká: „Setkáváme se při naší činnosti se ženami, které neodhodlají se zabiti mouchu, které však beze studu připustí, že zabily půl tuctu nenarozených dětí, a které o tom mluví zrovna tak, jako by se jednalo o utopení nadpočetných kofat.“**) K vědeckému vyličování a dokazování zhoubných následků těchto zločinů přistupuje varovný hlas badatelů sociálních a upřímných vlastenců, kteří vidí ve všech těchto zločinech a neřestech neodvratně zhoubu celých národů.

Katolická mravouka probírajíc příležitosti, jež svádí ke hříchu smilstva, a rozkazujíc co nejpřísněji a nejúzkostlivěji jim utíkat, podává si tu ruce s vědou. Srovnajte jen nejlepší morálky katolické s radami a výstrahami seriosních učenců moderních, a budete překvapeni souhlasem a svorností jich. Vše, co ztracuje katolická mravověda jako blízkou nebo vzdálenou příležitost ke hříchu, vše to co nejdůtklivěji odmítá i moderní věda, jako oplzlé operety, chantany, zkrátka divadla, necudné obrazy a fotografie, závěsky atd. Hlavně proti dvěma, a l k o h o l i s m u a n e c u d n é l i t e r a t u ř e, obrácí se vědecké zkoumání. Mnoho míst bych mohl uvést z knih lékařů zabývajících se výlučně alkoholismem, leč uvedu raději mínění neodborníka v alkoholismu, lékaře Ribbinga. Tento míní, že případy, kde se mladík s chladnou krví, jasnou hlavou a určitým úmyslem i předložením vrhá v náruč prostituci, jsou velice řídké proti těm, které udávají se v opilosti.***) Na jiném pak místě důtklivě varuje, abychom se naučili oškliviti si pustošení alkoholu. „Nemohu žádati sice, aby každý jednotlivec přidal se k některé absolutně zdržlivé společnosti, ale mohu žádati, aby každý byl a zůstal střízlivým; to znamená po mém smyslu, aby nikdy nepožíval tolik alkoholu, aby zakusil duševních i tělesných z toho změn. Nám je zapotřebí vyhýbat se psychickým dráždidlům, literatuře, obrazům, divadlům a pod., jimiž smyslnost se povzbuzuje.“†)

O necudné literatuře je souhlas všeobecný, že nutno ji bezohledně potírat. Beale nařikaje na její ovoce, píše: „Není žádné třídy, žádného povolání, žádné životní dráhy, která by nebyla zaplavena zlem toho neb onoho druhu, způsobeným tiskem. Ani mládeže se při tom nešetří. Jest bohužel příliš samozřejmo, že špatná kniha může zničit a jalovou učiniti trpělivou a pečlivou práci mnohých, dobře smýšlejících lidí.“††) V témže smyslu radi doktorka Blackvellová rodičům a vychovatelům: „Je nezbytno navésti mladou mysl, aby se děsila a bála nemravné literatury, která společnost zaplavuje a která největším je nebezpečím, jež může dítě potkati.“†††)

* * *

Tak dospěl jsem ke konci své studie, jež má býti pokusem o apologii křesťanského zákona cudnosti. A když jsem skončil, cítím, jak slabé byly

*) Ribbing 82.

**) Týž 89.

***) Týž 74.

†) Týž 160.

††) Týž 72.

†††) Black. 91.

mé síly a jak velká odvaha k něčemu podobnému. Vždyť třeba je síly titanské a hlasu prorockého, aby se zavolalo Mane, Thekel, Ufarsin, má-li se probuditi lidstvo z chlupných snů a orgií, a obnoviti se v čistém a cudném křesťanství.

Kulturní dějiny ukazují, že náboženství různá žádala zdrženlivost, tato že byla vždy v úctě a že byla následována „a že dějiny konečně neobsahují ani jediné řádky, z níž by se dalo souditi na zánik celého národa anebo jednotlivého rodu. pro neposkrvněnost, naproti tomu obsahuje mnoho poučných kapitol, hlásajících opak.“*) Bylo třeba misty brodit se pohlavním línem více (ač doufám že ne na úkor cudnosti samé), leč bylo to nezbytno. Říci jen: „ten a ten národ byl znemravnělý“ je velmi pěkné a snadné, ale nepovídá ničeho, a může býti konečně také subjektivní. Zde mluví skutky!

A co historie povídá, potvrzuje fyziologie a pozorování o základní povaze pohlavní cnoti. „Naučení o věcech minulých a nynějších, naše jasnější poznání o příčinách o jejich následcích zároveň dokazují pravdivost toho, čemu učí naše náboženství, že totiž věrné spojení silného a čistého mladého mužství a ženství jest pravým a jediným prvkem, z něhož vyrůstí může silný a statný národ.“**)

Tento souhlas dějinných poznatků a moderní vědy o cudnosti ve stavu svobodném i v manželství jest a bude apologií křesťanského zákona cudnosti.

Zdá se mi nejvhodnějším, když ukončím významnými slovy lékaře Björnsona: „Nevím, nedopouštím-li se omylu, ale pro mne jest pohlavní otázka jak kořen tak květ, počátek a konec každé morálky. Pracuje-li se ve dne v noci pro blaho lidstva, obětuje-li se mu jmění i krev, zdá se mi všecko to býti bez prospěchu, zanedbává-li se a zlehčuje pohlavní život, věčně mladá elementární škola pravé lásky k bližnímu. Znáte všichni staré pořekadlo: Předě všemi věcmi ostříhej své srdce, neboť z něho prýští život; chtěl bych této věty v jednom směru upotřebiti. Poněvadž každé lidské žití a bytí má svůj původ v pohlavním poměru, může ten pokládán býti za srdce člověčenstva. Je-li jeho působnost otřesena a zničena, trpí všecky údy lidstva.“***)

Víra a náboženství.

»Víra jest oko, všechno svědomí osvěcující a pochopení působící.«
Sv. Cyrill.

»Víra jest učitelkyně pravdy a cnoti, jež skutkům našim pečet záslužnou přitiskuje a jim pravé ceny dává.«

»Náboženství učí, jaký by byl Bůh, a jak by se člověk měl k němu míti: učí, jak by měl člověk Boha ctíti a živ býti podle vůle Jeho.«

Jan Valerian Jirsík.

Pozorujme dítě, na němž vliv prostředků dobré výchovy plnou měrou se byl osvědčil. Takové dítě jest od nejtělejšího mládí jen na dobré zvyklo; a tento zvyk posilněn jest dobrým příkladem rodičů, jasnými a srozumitel-

*) Ribbing 54.

**) Black. 56. 60.

***) Björn. 161.

nými rozkazy a zákazy, odměnami a tresty; dítě bylo rozumnými představami a poučeními o vnitřní ceně a následcích dobrého k tomu přivedeno, že vědomě a s přesvědčením, z důvodův a ze zásady dobré činí. —

Jest však již nyní úplně vyzbrojeno pro boj životní? jest nyní již na každou bouři připraveno? jest nyní již každé nebezpečí před ztroskotání lodi odstraněno? — Jediný pohled na denní život ukazuje nám, jak často velmi těžko bývá v návalu a nutkání všelikých naruživostí, při moci a síle smyslnosti a pod vlivem zlých příkladů dle lepšího přesvědčení svého, vždy jednati. Při drážlivých, popudlivých a smyslných dětech přichází k tomu ještě nedostatek zkušenosti, uvážení a rozvahy a nebezpečí snadného svedení. Budou-li s to, aby všemu lákání smyslnosti, všem pokušením na ně se valícím a je ohrožujícím, všem převráceným náhledům, špatným zásadám a zlým příkladům velikého množství odolaly a odpor kladly? — Ach! jaký je to život, kde nikdy není nedostatek zármutku a strasti, kde všecko plno jest osidel a nepřátel? Nebo sotva že jedno protivenství neb pokušení odstupuje a se vzdaluje, již opět jiné přichází; an ještě první boj trvá a již zase jiných více nastává. Tak vždycky budeme míti co trpěti, jelikož jsme pokladu svojí první blaženosti byli pozbyli.

Byla by to věru veliká smělost a opovážlivost, všeliké ty boje a pokušení podceňovati! A přecť má a musí člověk svou věrnost a svou víru vyznávati a osvědčovati, chce-li svého pozemského a věčného cíle dosáhnouti. Tu skytá umění vychovatelské slabému člověku mocného pomocníka, na kterého spoléhá-li, žádná moc naruživosti a žádné lákadlo smyslnosti, žádné pokušení a žádná moc světa nebude moci jej v jeho víře v Boha otřásti a zviklati. Jestli to víra a náboženství, o nichž V. Štulc takto píše:

„Co má víra? O to perla,
kterouž já za králů berla,
co moc, krásu její znám,
věčně věkův již nedám.“

Kterak málo, velice málo činí mnozí rodiče, by vliv náboženství v srdci dětském oživilo a posílilo! Naučí je některým modlitbičkám, posílají je později do školy k náboženským hodinám, ale zřídka kdy nebo zhora nikdy není mezi nimi a jejich dětmi řeč z náboženství jako o Bohu. Vyskytnou-li se však přece někdy náboženské rozmluvy, bývají to buď hádky nebo pochybnosti, neb anekdoty o kněžích, nebo hany a úsměšky a ostré posudky a kritiky o kázaních, nebo pošklebky nad starověkým zhloupnutím a tmářstvím, nad pokrytstvím, farisejstvím a pobožňůstkářstvím. K tomu přidruží se zhusta ještě i špatný příklad rodičů, kteří sami se nemodlí a do kostela nechodí atd.; z čehož děti snadno a lehce pozorují, kterak víra a náboženství a všeliká cvičení náboženská jim lhostejna jsou.

Rodiče musí tudíž nejprve sami hleděti pravdy náboženské uznávati, mysli svou pojímati a vystihovati a vůlí svou a skutky osvědčovati. Sv. Augustin pravdu těchto slov následovně potvrzuje: „Věra nám ukládá povinnost srdci i ústům.“ — „Srdcem se věří k ospravedlnění, ústy pak se vyznává ku spasení.“ (Řím. 10.) „Zdaž ti, kteří nevyznali ústy víry ku spasení, nezhyňuli? Zdaž Petr ústy pronešenou lež nesmyl hořkými slzami? Proč tak těžce se kál? Proto že věděl, jak hrozný to hřích srdcem věřiti a přece nevyznávati ústy!“ — Sokrates měl sice veliké množství učedníkův, avšak nikdo z nich nepo-

ložil pro pravdu učení mistra svého život svůj; ale vyznavači Kristovi hájiti dovedou až na smrt učení mistra svého.

Nutnost a potřebu víry a náboženství nepopřeli ani velcí myslitelé Kant, Herbart a jiní; myšlenky jejich o náboženství jsou pro ně samy velmi cenné a krásné, ovšem že odporují tendencím církve; ale není nikterak pravda, že by opravdoví filosofové odhodlati se mohli k popření Boha, víry a náboženství a jich nutnosti pro ducha lidského. Nálada k představám a citům náboženským dostavuje se v životě každého člověka pokaždé, když cítí se malomocným vůči přírodě, společnosti a osudu; hledá útočiště; kde ho najíti? Společnost bojuje proti němu a neposkytuje ochrany ani spravedlivým jeho právům: hledá tedy uklidnění v ideální říši božského království, hledá styk s Otcem nebeským, v jehož nekonečnou lásku a dobrotu věří. Závislost svou na Bohu kdo ještě uznává, kdo věří, že je tu ještě někdo, ku komu se ve chvíli zoufalství utéci — ten ještě nezahynul; avšak kdo přišel o víru ve vše: v lidskou spravedlnost, dobrotu, lásku, o víru v Božství, o svoje náboženství, o možnou poslední naději, a nemá jich čím nahraditi, nebo kdo vůbec o svědomí, o povinnostech nižádných, o lásce ani dobru nezvěděl — kam se chýlí? Proč zoufají si lidé? — Oni viděli svůj jediný cíl ve hmotě a životě živočišném, v nepravých přednostech, v hodnotě falešné a neměli víry v lepší stav, nežli jest onen zvrhlý, společenský sice, ale nelidský, jenž je vhání v zoufalství. Pevná víra v Boha a Božství jest mocná, nejmocnější autorita, jež váže k životu a život za dobrým cílem vede.

Náboženství působí na člověka vzdělavatelně; ono přivádí jeho mohutnost poznávací naukou o věčné pravdě k nejvyšší dokonalosti; ono tím právě zjednává myslí nejvyššího uspokojení a vnitřního klidu a pokoje; ono pobádá a posiluje mohutnost volící jasným a důkladným poznáním věčné pravdy ke všemu dobrému, rozněcuje vzbuzenými pocity lásku a a úctu k Bohu, utvrzuje naději na věčnou odměnu a vzbuzuje strach před věčným trestem; krátce ono hledí člověka do původního dokonalého stavu zpět přivést, ve kterém z ruky Stvořitelovy vzešel. Kdo se náboženství věnuje, nalezne v něm prostředky, jimiž dokonalým člověkem státi se může — dosahujef útěchy v životě, síly v pokušeních a bojích, pomoci v nebezpečnostech, klidu a pokoje v životě a smrti a nezviklanou a nezvrtnanou naději na věčnou blaženost. „Víra jest“, píše sv. Augustin, „ať tak díím, ona královská silnice, vedoucí jedině do království, jehož na věčnosti zpevnění jsou základové.“ Sv. Jan Zlatoústý o moci a vznešenosti víry napsal: „Víra jest světlo duše, brána života, základ věčného spasení.“ A Valerian Jirsík dí: „Víra jest ten ohnivý sloup, kterýž nám jako druhdy Israelitům cestu k nebi ukazuje, nás k Bohu vede.“

Náboženství skytá člověku představu, že všemohoucí a všudepřítomný, svatý a spravedlivý Bůh chce, abychom dobré činili a zlého se varovali. Toť jsou nejlepší a nejúčinnější důvody povinnosti — a jsou představou časných a věčných následků poslušnosti nebo neposlušnosti proti vůli Boží vzniknuvši nejsilnější a nejmocnější pohnutky k myšlení, cítění a jednání, vůli Boží zřízenému a způsobenému, a to také ještě potom, je-li to s časnou škodou spojeno; také ještě potom, je-li pokušení sebe větší a boj tím prudší. Teprve požehnání plný vliv náboženství na srdce dětské vtiskuje výchově pečeť dokonalosti a ukončení. Vše má člověk, který má sebe; ten pak má jedině sebe, kdo má Boha, ale

Boha má jen ten, kdo v něho věří a Její jako Stvořitele vyznává.

Jádrem náboženství jest mravověda; ona určuje nejenom zákony o poměru člověka ku člověku, aby se líbil Bohu; ale v rámci náboženské mravovědy vedený život jest zároveň tou nejupřímnější bohoslužbou; teprve život dokazuje, v co člověk věří; víra však beze skutků jest mrtvou; víra samotná nespasí nikoho, není-li osvědčena a proniknuta láskou; a láska jest jediná představitelka mravnosti; sv. Pavel praví: „A kdybych měl tak velikou víru, že bych hory přenášel, lásky pak bych neměl, nic nejsem.“ (Kap. 13., o. 2.).

Bohužel jest o náboženství všeobecně rozšířen zhoubný předsudek a jednostranné ponětí, proti nimž musí čeleno a bojováno býti. Náboženství má prý toliko blaho duše a věčnou blaženost člověka na zřeteli, ale nestará se o jeho časné konání, činění a snažení a o jeho pozemské blaho. Ano, náboženství vede člověka ke ctnosti a blaženosti, ale nikoli výhradně náboženskými cvičeními, nýbrž také, a to zvláště činným, všeobecností užitečným životem a působením. Neboť ono nepokládá toliko duševní, nýbrž také tělesné síly za schopnosti člověku Bohem dané, aby jimi jednal, dobýval, dosahoval a nabýval; ono pokládá dále celou zemi za jedinou domácnost Boží a lidskou společnost, za rodinu, kde každý jednotlivec zvláštní své povolání a zvláštní svoje působišťe a obor své činnosti má, kterýž mu jest se vši svědomitostí obstarávati a na péči míti tak, aby se stal a byl potřebným a užitečným členem společnosti lidské.

Vždyť náboženství je to, jež stále přikázání Boží opakuje a přísně přikazuje: „Šest dní budeš pracovati a všechny svoje záležitosti konati.“ Ono varuje před nespravedlností a nestřídmostí, a žádá, by člověk srdce svého nepřikládal a nepřipínal příliš na věci časné a pomíjející, a aby neztrácel k vůli věcem pozemským věcí věčných. Tak má náboženství jakožto nejlepší vychovatelka lidstva zření a péči netoliko k časnému, ale i k věčnému určení, zavírajíc v sobě a uspokojujíc takto člověka celého. Bůh jest počátkem vši moudrosti, a protož nemůže býti lepšího pravidla ku správnému životu našeho nad ono, kteréž sám nám dáti ráčil. Bůh je také všemocen, a protož může všeliké zlo od nás odvrátiti, kteréž by snad štěstí a blaženost naši mohlo zkaboniti a zatemniti. Odtud jde, že náboženství, jež nás k Bohu vede, s Bohem víže a nám Boha nakloňuje, nejlepší a nejjistější jest prostředek ke šťastnému a blaženému životu. Náboženství umenšuje a oslazuje všecky bolesti naše; náboženství pozdvihuje oči našich k věcem a statkům duchovním a věčným; náboženství v úzdu pojímá naši tělesnost, naše vášně, naše žádosti; náboženství je s to, aby upokojilo mysl a srdce naše, a tím nás ujistilo, že nám Bůh chce býti milostiv. Náboženství plodí člověku nevyvážený potok rozkošné naděje a v srdci rozlévá nevysovnou slast, radost a spokojenost.

Rodiče a vychovatelé musí začátek náboženských nauk s Bohem učiniti, poněvadž každé právo poznání s poznáním Božím, jeho vlastností a jeho vůle počíná a v Bohu se ukončuje. Těchž prostředků jest rodičům a vychovatelům užiti, jichž Bůh sám užíval, chtěje pokolení lidskému se zjevití. Ať vypravují tudíž dětem události, v nichž se Bůh ponenáhlu v rozličných časech zjevoval. Neříkejme pouze dítěti: „Jeť Bůh“, alebrž vedme je k tomu, by ho samo poznalo. Mají rodičové a vychovatelé dle pořádku apoštolského vyznání víry, majíce po ruce bibli, mluvit o stvoření světa a o jevících se tu vlast-

nostech, všemohoucnosti, moudrosti a dobrotě Boží — o stvoření člověka, o Božím přikázání a jeho přestoupení a o jevících se tu vlastnostech všudypřítomnosti, vševědoucnosti, svatosti a spravedlnosti — potom o nejdůležitějších následcích prvního hříchu pro všechny lidi; lidé byli nešťastní a bídní a nemohli si pomoci; Bůh slíbil jim Vykupitele; vypravujeme nyní o jeho matce, o zvěstování jeho narození, potom o jeho narození ve chlévě, jeho dětství, jeho životě, jeho utrpení a smrti, o jeho z mrtvých vstání a na nebe vstoupení a o jeho opětném příchodu k poslednímu soudu. Vypravujeme dále o apoštolích a jejich povolání šířiti evangelium po celém světě; ale vysvětleme, že nebyli dosud k tomu způsobilými, poněvadž neměli ještě dostatečné znalosti učení Ježíšova, potřebných ctností a náležitě zmužilosti; že všeho toho jim scházejícího obdrželi o letnicích od Ducha svatého; a že také všichni lidé potřebí mají osvícení a posilnění Ducha svatého, by pravou cestou kráčet mohli. Tak seznámujeme děti způsobem dějepisným se základními naukami křesťanství, s učením o Nejsvětější Trojici. A právě tak snadno a lehce můžeme dětem vštípit nauku o dobrých a zlých andělech, zvláště pak o Andělu Strážci, o smrti, o soudu, o nebi a pekle.

Při těchto naukách naskytá se často příležitost, děti na to upozorniti, čeho Bůh od lidí žádá, aby se mu líbili a jednou do nebe se dostali. Již děti tříleté jsou schopny, výraz božské vůle, v desateru Božím přikázání vyznačené, alespoň poněkud pochopiti; že zvláště pak čtvrté Boží přikázání má jim býti na srdce vloženo, rozumí se samo sebou. Bůh miluje a chrání ty, kdož dobří jsou, on slyší modlitby jejich a podporuje je ve snaze přikázání Boží plniti a zachovávat. Chybí-li též někdy dítě bezděčně, odpustí mu brzo, co zavinilo, pro jeho lítost. Bez odporu nenávidí Bůh zlých a není mu lze, zlomyslnému se přiblížiti; ale on miluje tvora svého, otevíráje mu náruč svou opět, jakmile upřímnou lítostí srdce jeho od zlých žádostí očistěno jest. Myšlenka, že Bůh nás všude provází, není dětem brzo cizí více; věřilyť přece již dříve, že je podobným způsobem oko matčino též tam zprovází, kde téže nevidí.

K naukám a rozmlouvám náboženským volme dobu, kdy jak rodiče a vychovatelé tak i děti v dobrém rozpoložení myslí se nalézají; dítě budiž k tomu přivedeno, by rádo a často o Bohu mluvit slyšelo; tvářnost vychovatelů budiž při rozmlouvách těch vždy jemná, slavnostní a živá.

Rozmluvy náboženské nemají však toliko rozum dětí, alebrž též jejich všechny mohutnosti duševní pronikat, a má jimi položen býti základ ku křesťanskému životu. Tyto rozmluvy mají tudíž svým obsahem a způsobem přednosu býti tak upraveny a uspořádány, aby působily zároveň na mysl i na vůli dětí. Hlavní starostí rodičův při tom má býti, by náboženské pravdy mysl dětskou živě pronikly a v srdcích jejich kořeny hluboko zapustily, neboť jen pak bude tím též vůle určena. Avšak náboženské nauky jenom tehda v myslí se ujmou, vzbuzují-li pocity lásky, úcty a poslušnosti k Bohu a účastenství, soucit a lásku pro spolubližní. Kde se to podařilo, podařilo se to nejdůležitější a nejvyšší, a nejsvrchovanější duševní výsledek dobré výchovy je dosažen a zabezpečen. A není těžko a nesnadno lásku, úctu a poslušnost k tomu nejlepšímu Otci v nebi v srdci dětském budit, oživovat i posilňovat. Poukazujeme jen na bezměrnou lásku Boží, jevíci se v nesčíslných dobrodiních, nám prokazovaných, jevíci se v poslání mnohomilovaného Syna Božího a ve všem, co z lásky k nám byl učinil; poukazujeme k tomu, kterak bídnými bychom byli, kdyby Bůh nebyl býval k nám tak dobrotivý, kdyby nás na př. byl stvořil

slepými. hluchými atd., nebo kdyby nebyl nechal Syna svého za nás tak mnoho trpěti.

Ó, s jakým lidem a s jakou tichostí, skoro bez dýchání poslouchají děti, když rodiče o lásce Boží rozmlouvají; jejich pohnutá mysl jeví se často v slzách radosti a lásky. Také velice snadno a lehce přivedeme děti k lásce k bližnímu, upozorníme-li je, že Bůh netoliko je, ale i všechny lidi stvořil, všechny jako svoje děti stejně miluje; že za všechny Syn jeho umřel; a že všichni dětmi Božími a dědici nebe jsme.

Tak bývají vzbuzovány a posilovány nejčistší a nejšlechetnější pocity v srdcích dětských, že snadno a lehce zachovávají a udržují převahu nad smyslnými a nižšími pocity. Jak rádo bude se nyní dítě modlití, poněvadž modlitbou se svým nebeským Otcem, jehož tak rádo má, mluvití může; jak rádo bude později chrám Páně navštěvovati, by mohlo býti přítomno s nejrůznější pobožností výkonům náboženským; by s pozorností naslouchati mohlo slovu Božímu. Takovýmto způsobem oživne opět křesťanská pravověrnost v srdci a mysli, neboť člověk z pravidla chce to a činí to rád, k čemu mysl jeho se kloní; mysl, Bohu v lásce a úctě oddaná, nutí téměř vůli k radostné poslušnosti rozkazu a vůle Boží. Děti uznají potom snadno a lehce za svou nejprvnější a nejsvětější povinnost poslouchati hlasu Božího, mluvícího k nim rozkazy a zákazy, a jej svědomitě zachovávati. Poslušnost bývá tím také pevně utvrzena, upozorníme-li děti na slib, který kmotři jménem jejich na křtu sv. byli učinili; dále upozorníme-li je na časnou a věčnou odměnu, kteréž za poslušnost jsme a budeme účastni, jakož i na časné a věčné tresty, jež neposlušné očekávají.

Tak bývá dítě náboženstvím vychováváno k volné a radostné poslušnosti k Bohu a k rodičům, jeho to zástupcům, a dosahuje tím nejpevnějšího základu k mravnému, spořádanému a bohumilému životu. A toliko z dětí dobře vychovaných mohou se státi dobří, ctnostní a rozšafní lidé, kteří tvoří vzdělaný a osvícený národ, jehož štěstí a blaženost založeny vedle vlastenectví a národnosti hlavně na náboženství, bez jehož zásad nemůže býti pravé mravnosti a ctnosti, jak italský spisovatel a státník Nicolo Tommoxo trefně dí: „Zásady mravní bez zásad náboženských nedovedou vládnouti dlouho v duších jednotlivců, nerci-li, aby vládly celým národům.“

A. K. Víták.

Naše národní poslání.

Ve valné hromadě českého učitelstva slezského v Klimkovicích pronesl
Ant. Kamrádek, správce školy v Przně.

Ctěné shromáždění!

Když před několika lety ustavilo se české učitelstvo slezské v samostatnou organizaci na základě národním, zle mu to bylo od tak zvaných „šulmanů“ slezských vytýkáno.

„Rušíte stavovskou jednotu slezskou!“ volali jedni. — „Zanášíte do školství politiku a tím ohrožujete jeho prospěch a pokrok!“ skuhrali druzí. — „Nač se dělit na Němce a Slovany? Budme jen dobrými Slezany!“ lichotili třetí. — „Národnost je překonané stanovisko a úzkoprsý fantom. Pravá vzdělanost a humanita neznají rozdílů národnosti, věda vychovatelská je kosmopolitická, pro všechny národy jedna a táž,“ mudrovali opět jiní. Tak to šlo dále v odsuzování naší organizace. A hlasy ty byly tak svůdne, že odrážely mnohé i z českých učitelů od nové organizace, a že tyto slabé, nedůsledné nebo i strnulé povahy dosud společné s námi cesty nenašly.

Nuže, pánové, osm let teprve tomu, co takto kráčíme ve školství vlastní cestou, a hle, výsledek naší pouti, ne méně však i události zběhlé dávají nám za pravdu, kárajíce výše uvedené výtky ze lži. Vidíme zajisté, že jsme odlukou svoji od německého svazu slezského nic neztratili, ale mnoho, mnoho získali. Vzpomínejme a uvažujme!

Co nám vlastně prospěla ta stavovská jednotu slezská! Že jsme před světem a úřady stáli tu jako „wakere schles. Schulmänner“ pod německým vedením, s německým společným orgánem, solidární s německými vůdci ve všech otázkách školství se týkajících? Že jsme stáli mimo náš lid, pohližejíce naň jako na opovídného protivníka nové školy a učitelstva, nechávající německé vedení za sebe mysliti a naše školství podle německého mechanicky napodobující? Toť příliš malý zisk, uvážíme-li ty oběti, které nás stál, to veliké sebezapření, které nám tato „harmonie slezská“ ukládala. Tato „harmonie slezská“ znamenala vlastně negaci slovanského školství slezského, nebo jí k vůli byl jazyk slovanský, jazyk to vyučovací většiny škol slezských, vyloučen ze všech společných porad a schůzí, ba často už nebylo pro naše školy speciálního názvu a ony významně uváděny byly jako neněmecké. Pod širokým pláštěm „školství slezského“ měly speciální ty názvy „české a polské“ zůstatí světu neznámými, dokud by výmínečným opatřením a systematickým poněmčováním školství slovanské nesplynulo časem v jedno se školstvím německým.

Proto vítána každá přeměna té neb oné třídy nebo školy slovanské v německou jako „slezský pokrok“ a ze škol německých i utrakvistických vytlačován jazyk slovanský důsledně. Ba ti němečtí „šulmani“, kteří při každé příležitosti hlásali, že školství a vzdělání jsou kosmopolitické, byli každým slovanským zvukem přímo uraženi a provokováni!

Ale když po českém venkově pořádaný schůze a německé přednášky i debaty, když tu při společných obědích vedeny německé zábavy, zpívány německé písně (na př. Das deutsche Lied!) a to i u přítomnosti českých občanů, při čemž nejednou padly i urážlivé poznámky a vtipy o české národnosti, to prý nebyla provokace českého učitelstva, to prý byl „deutschfreundlich“ pokrok slezský! Na české učitelstvo Moravy a Čech pohlíženo jako na cizince, ale na „lehrertagech“ objímání učitele z Rakous, Tyrol a z Pruska jako „werte Standesgenossen“, proto že byli Němci.

Školní knihy pro slovanské školy kopírovány dle německých vzorů a všechny pokyny školské vypadaly, jako by ve Slezsku mimo německých jiných škol nebylo. Nejlépe viděti to bylo na doporučených pro školy slovanské knihách a učebních pomůckách.

Učitelstvo slovanské stýskalo si na nedostatečné vzdělání jazykové pro své školy, neznajíc ani spisovného názvosloví z realného učiva, ale místo odpomoci byli ještě kandidáti učitelství jednotlivými professory insultováni, když na chodbách, síních aneb i v soukromých bytech pěst-

vali svůj jazyk a zpívali české písně, aby do českých škol nepřišli kdysi jako — němi.

Učitelstvo slovanské stýskalo se do veliké řady neschopných, výpomocných sil učitelských na slovanských školách, žádající český učitelský ústav ve Slezsku, ale šulmani-kolegové se tomu jen smáli, podkládající svým kolegům záměry politicko-národní!

Učitelstvo slovanské stýskalo si do nuceného učení cizímu jazyku v nejniže organisovaných školách venkovských a to beze vší odměny, ale naši „šulmani“ se jich ani tu neujali, prohlašující prostě — bez přesvědčení — že toto nucené učení cizímu jazyku je výtečným zřízením a nezbytno pro pokrok školství „slezského“. Ale jak opravdově to mysli, ukázalo se ku př. v Těšíně. Tam v městské radě prošel návrh, aby v městských školách učilo se povinně i druhému zemskému jazyku (polskému). Návrh ten byl tím více na místě, jelikož město leží cele v území polském a obyvatelstvo denně odkázáno je na styky s lidem polským. Ale naši „šulmani“ zastoupení v „paedagogickém spolku těšinském“ strhli ihned křik, ohražující se proti návrhu tomu z příčin (prý!) paedagogických!! (Příště dále).

Upozornění odběratelům „Vychov. Listů“. S předešlým číslem „Vych. Listů“ byla zaslána všem odběratelům knížka „Petr Barbarič“. Knížka ta hodí se výborně za dárek mládeži, do školních a lidových knihoven, proto prosíme, aby si ji všichni ponechali a 60 h za každý výtisk laskavě zaslali administraci „Vychov. Listů“ do Brna.

Návrh na úpravu platů učitelских (je-li to ten pravý, který uveřejněn byl) nemůže nikterak učitelstva uspokojiti. Zvláště navržená úprava služného učitelstva škol měšťanských je s to, aby učitelstvo do duše roztrpčila. Očekávali jsme přece od poslanců, kteří toho před volbami tolik naslibovali, že jinak svým čestným slibům dostojí, a očekáváme ještě i nyní, že se přece konečně dostane i na Moravě učitelstvu spravedlnosti.

Zdravotní pravidla. Ve školách vévodství výmarského mají nyní po třídách vyvěšeny nástěnné tabule se zdravotními pravidly, jež se čtou: Co jest nám činiti, abychom zůstávali zdraví? 1. Musíme umývati denně své tělo, zejména obličej, krk a prsa. 2. Musíme - umývati často ruce a mívati nehty krátké a čisté. 3. Musíme své zuby čistiti ráno a po jídle kartáčkem. 4. Musíme si své vlasy dopoledne a odpoledne, nežli jdeme do školy, česati. 5. Svě šaty musíme očistiti denně ze špíny a prachu klepáním a kartáčováním. 6. Obuv naše musí býti denně čistěna. 7. Před školními dveřmi musíme bláto otírati. 8. Nesmíme pohazovati ve třídě papírků, rostlin, zbytkův od jídla (ani ovoce). 9. Nesmíme plivati na podlahu. 10. V teplých světnicích musíme odkládati šátky na krk a svrchní šaty. 11. Okny musí se vpouštěti zejména za přestávek čerstvý vzduch do třídy. 12. Za přestávek máme se co možno nejvíce zdržovati na volném vzduchu. 13. Doby posnídaňky musíme užívati k požití snídaně. 14. Za chůze, stoje a sedění musíme držeti tělo vzpřímeně. 15. Nohy musíme sedíce pokládati celou plochou. 16. Za čtení, psaní a kreslení musíme držeti vrchní část těla zpřímě. 17. Musíme psáti velce a zřetelně. 18. Za psaní si nesmíme sami zacláněti. 19. Za práce, zvláště za čtení, psaní a kreslení musíme se varo-

vati ostrého světla. 20. Za soumraku nesmíme čísti a psáti. 21. Máme oznámiti učitelí, je-li na našem místě příliš horko nebo zima, neslyšíme-li nebo nevidíme-li na svém místě dobře, cítíme-li se churavi, jeli doma nakažlivá nemoc.

Předmětem urážky na cti může býti také dítě, které se stalo mravní osobností, jakmile začátkem dochůzky školní do kruhu povinností vstoupí. U výkonu práva kázně k účelům vychovatelským provedený trest dítěte není urážkou na cti ve smyslu trestního zákona. Obecní starosta z T. v Krajině, Ivan R. vznesl jako zákonný zástupce svého syna Mirka u okr. soudu žalobu na M. V., učitele v Laserbachu, pro přestupek bezpečnosti cti, poněvadž tento ze služeb Božích, tudíž veřejně a před více lidmi jeho synu pohlavek vsadil. Při přeličení udal učitel, že byl od místního faráře požádán, aby při službách Božích k dětem dohlédl. Poněvadž tyto byly nepokojné, potrestal některé z nich, možno tedy, že i Mirka R., pohlavkem — Mirka R. že ani neznal. — Ivan R. udal však, že jakožto člen místní školní rady nařídil dříve již, aby řečenému učiteli dána byla důtka pro mnohé stížnosti o zlém nakládání s dětmi. Učitel prý se proto rozhněval a snad jen proto synu jeho pohlavek dal. Učitel byl ve smyslu obžaloby pro přestupek proti bezpečnosti cti vinným uznán a odsouzen k pokutě 30 K, v pádě nedobytnosti tři dni žaláře. — V odvolání proti tomuto rozsudku podaném učitelem M. V. uvádí se zvláště, že školák, který pro nezvedenost potrestán jest, nemůže z toho odvozovati právo na potrestání pro urážku na cti; obžalovaný zakročil jako splnomocněný zástupce faráře, který jest povolán, aby dbal o pořádek v kostele — a užil toho prostředku, kterýž u dětí toho druhu jedině působivým jest. Úmyslně uraziti obžalovaný v úmyslu neměl. Ostatně dítě stojící ještě pod metlou rodičů nemůže vůbec býti předmětem urážky na cti.

Při líčení odvolacím uváděl Ivan R., že případ se nestal při školní mši a že učitel M. V. není učitelem jeho syna. Odvolací soud potvrdil rozsudek prvé stolice z důvodů v onom rozsudku uvedených, dodávaje, že M. V., který se s rodinou Ivana R. stýkával, Mirka R. dojista znal, a že z důtek, kterých se mu dostalo, věděl, že nemá děti bítí. Ostatně prý jednak M. V. při oné mši jen jako osoba soukromá jednal a neměl tudý sáhnouti ku krajnímu prostředku, chtěl-li pořádek zjednati. Zákon prý chrání čest každého, anižby věkové hranice stanovil.

Nejvyšší soud plenárním rozhodnutím ze dne 5. května 1903, č. 6823 prohlásil, že rozsudkem okresního i odvolacího soudu byl porušen zákon; rozsudky tyto zrušil a věc ku novému jednání prvé stolice odkázal, vycházejce z těchto úvah: Třebas správným jest, že i dítko, jakmile s počtem návštěvy školní vstupuje v jistý kruh povinností a mravní osobností se stává, může býti předmětem urážky na cti, přec spočívají uvedené rozsudky nižších instancí na omylu právním.

Odvolával se obžalovaný na to, že za služeb Božích chtěl zjednati pořádek i že za to farářem požádán byl, navrhnuv výslech faráře jako svědka. Kdyby tato okolnost se prokázala, bylo by zřejmo, že neměl obžalovaný v úmyslu uraziti, nýbrž že vykonával právo kázně, jež mu příslušelo. Jen kdyby následkem překročení práva kázně dítě utrpělo poškození na těle, bylo by se učitel z toho odpovídati před soudem; není-li toho, jest tu nejvýš jen disciplinární přestupek. Že Mirko R. nebyl právě žákem M. V., na věci ničeho nemění, poněvadž se tvrdí, že M. V. byl požádán a zmocněn farářem, by dohlédl na školní děti v kostele a jednal tedy M. V. jako dozorcí orgán nad dětmi, kterýž úkol jemu i mimo školu přísluší (§ 25. ř. šk. a vyuč.). Nutno tudíž zjistiti, zda M. V. v skutku byl požádán, by na dítky školní v kostele dozíral.

Stát a nouze lidu. Na Strakonicku a Volyňsku dostávají prý rolníci od státu jako pomoc v nouzi 10—17 kg. žita.

Proti odpolednímu vyučování vyslovuje se časopis „Život“ ve svém právě vyšlém 16. čísle a dokazuje různými důvody, hlavně fyzickými, že odpolední vyučování je jak dětem tak i učitelstvu na obtíž, nepřinášejíc dětem skorem žádného užitku, učitelstvu pak jsouc zbytečným břemenem. Jak pohlížeti správně na lež dětskou a jak této velmi rozšířené nectnosti dětí účinně čeliti, řeší číslo toto ve článku „Lež“. — Cenný obsah čísla doplňuje úvaha Jos. Kojeckého „Panovačné děti“, kromě drobných zpráv: Vyšší dívčí škola. Proti domácím úkolům. Dítky jako svědci. K otázce vdávání učitek atd. „Život“ svým abonentům poskytuje kromě svého paedagogicky velmi cenného vnitřního obsahu ještě další příležitost ku vzdělání výchovnému a tou jsou jeho velmi vhodně volené bezplatné přílohy. Nově právě vychází dílko: H. Münsterberg: *Poměr vědy k životu a umění*, která ještě v tomto ročníku (do konce roku 1903) bude ukončena. — Na „Život“ předplácí se čtvrtletně 1 K 80 h v admin. v Praze, Lípová ul. č. 8.

Literární oznamovatel.

František Janovský: **Pius hrabě d'Avernas**, věrný následovník sv. Aloisa. (1875—1901.) Z obšírného spisu Bernarda Arense, T. J. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustava Francla v Praze. 1903. Cena 40 h. — Jen z takové mládeže, která stkví se zbožností, neporušeností, mravností a čistotou, přísnou kázní těla a duše, jimiž ozdoben byl sv. Aloisius, mohli by vyrůstati charakterové, jichž národu našemu v jeho zápase o život svrchovaně jest zapotřebí. Z pěkného vyličení života Pia hraběte d'Avernasa patrnó, že i za našich dnů rodí se věrní následovníci sv. Aloisia, mládenečkové to vpravdě andělští. Spanilý Pius hrabě d'Avernas, ve Štýrsku narozený, žil toliko 26 let, které však věnoval výhradně bohumilému životu, a to netoliko jako mládeneček v domě otcovském, ale též jako gymnasista a posléze i jako posluchač práv na universitě, kdež svým věrným katolicismem se netajil, ale i veřejně za přednášek často se ozýval. A takovým též zůstal, když svůj dobrovolnický rok ve Št. Hradci sloužil, kdež byl druhým dobrovolníkům za vzor doporučován. Důstojnickou zkoušku vybyl si s vyznamenáním. Odměnou za výtečné zkoušky a na osvěžení mysli a srdce dopřál otec zdárnému svému synu Piovi pouti do Říma. Pius hrabě d'Avernas pokládal dny ve věčném městě strávené svatými. Mimo Řím navštívil též Neapol a Pompeje, kdež ve svatyni Královny sv. růžence pompejské zvláště se potěšil. Vraceje se z pouti římské stavil se Pius u sv. Františka v Assissi, u Rodičky Boží, v Loretě, v Benátkách a Terstu. Po návratu svém domů tak nebezpečně se rozstonal, že bolestem svým 4. února 1901 podlehl. I ve smrti podobal se sv. Aloisiu právě: „Jsem přichystán!“ Před lety napsal si do svého denníku: „Kdo se nebojí života, ani smrti se nebojí!“ A pravdu slov těchto i v poslední hodině svojí osvědčil. — Překrásný spisek ten hodí se výborně mládeži naší, a měl by zvláště v den sv. Aloisia hojně rozšiřován býti. Budeť zajisté se zálibou čten a nemine se bez účinků. Kéž by se ocitnul v knihovničce každé domácnosti! A. K. Víták.

Josefa Kořenského „**K protinožcům**“ sešit 20. jest nejprve věnován pobytu cestopisce v Dunedině a líčí nám ze živočišstva novozelandského

vyhynulého obrovského ptáka „moa“, poji k tomu popis jiných jako skvostného zpěváčka „tui čili poe“, tučňáků (pinguinů) a t. p. Ovšem že není zapomenuto také na poměry místní a jiné znamenitosti městské, což dodává vypravování zvláštní ráz rozmanitosti. Následuje pak zábavná i velice zajímavé kapitola „pláni Cantérburyjskou“. Za každým takořka listem nalézáme krásná, dokonale provedená vyobrazení, z nichž pouze jmenujeme přílohy maorskou průvodkyni po gejserech Vakarevských „Meci Papakuru“ a pohled na mount Egmont. — Cena sešitu 60 hal. Na skladě u každého knihkupce anebo v nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo nám. 34, filiálka Vídeň, Glückgasse 3.

Rajská Zahradka. Časopis pro mládež. Vydavatel a odpovědný redaktor V. Kotrba. Řídí V. Špaček. Vyšel sešit 1. roč. XIII. Předplácí se ročně 1 K 60 h.

České Květy. Veliký rodinný obrázkový měsíčník. Skvostně i pečlivě vypravený. Obsahem slovesným i obrazovým směle závodí se všemi nejlepšími toho druhu listy. Domácímu druhu svému důstojně se staví po boku. Vychází 15. dne každého měsíce, předplácí se poštou na půl roku 6 K. Jednotlivá čísla po 1 K 20 h. Vyšlo číslo 12. roč. II.

Několik slov o papežství. Podává Prokop Zaletěl. (Časových úvah ročníku VII. čís. 9.) Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Protestantismus a povaha českého národa. Napsal F. X. Radoň. Vydala Tisková liga v Praze. Cena 28 h.

Josefa Ehrenbergera sebrané spisy. Sešit 77.—78. Nákladem Cyrillo-Meth. knihkupectví Gustava Francla v Praze. Cena 64 h.

Svazek 6. ročníku V. sbírky zábavné četby pro český lid „Ludmily“ (red. J. Pauly) přináší dva obrázky F. J. Čečetky se souborným názvem „Srdce lidská“, které vyznamenávají se prostotou a srdečností, mluvíce přesvědčivě k srdci. Toho a nic více chtěl as spisovatel dosáhnouti. První obrázek horský „Bratři“ předvádí Jiříka Hálu, jenž v těžké práci horské zachová si poctivost a sílu, kdežto bratr jeho Jan v městě propadá nestřídmosti a zkáze; proto se vrací raději Jiřík do hor, jež byl po předčasně smrti své manželky opustil. Maloměstská historie; „Pro blaho obce“ jest často již vylíčený boj mezi stranou starou město podle starých zásad poctivě vedoucí, a mezi novou stranou, pokrokovou, jež ho zavádí v záhubu. Postava purkmistra Klimeše, poctivce dělníka Holce a j. jsou pěkně kresleny. — Za pět let svého trvání přinesla „Ludmila“ mnoho původního čtení zábavného a došla rozšíření, jež jí přísluší. Naši povinnosti jest toliko, upozorniti krátkou zprávou na „Ludmilu“ i tam, kam snad ještě nepronikla. — Vřele doporučujeme.

Sebrané spisy Bohumila Brodského seš. 9.—10. (cena 60 h), přinášejí nový obrázek z jihu „Milena“, v němž vysvobozuje důstojník Turky uloupenou dceru setníka Starčeviče. Jako všechny dřívější vyznamenává se i tento přednostmi péra Brodského. — Vřele doporučujeme.

Karel Kálal: „Na krásném Slovensku.“ S ilustracemi R. Hartmana, St. Hudečka, K. Klára, J. Kouly, L. Kuby, K. Liebschera, a fotografickými snímky, mapkou a se šesti obrazovými přílohami. V Praze. Jos. R. Vilímek. Upozorňujeme na dobrou knihu, která má vzácné vlastnosti péra Kálalova: čteš, čteš — a v srdci pučí ti láska k lidu jemnému, poctivému, pracovitému, přál bys sobě sám projíti čarokrásný jeho domov, potěšiti jej v utrpení zahřáti se jeho láskou. Půvabný sloh a krásné ilustrace doporučují knihu naší mládeži co nejlépe. (Příště dále.)

Doporučujeme co nejvřeleji

každé škole

umělecké,
jubilejní
vydání

BABIČKY

od Boženy Němcové.

➡ Vyšlo úplné. ➡

KRÁMSKÁ CENA

brož. K 25.—, vázané K 31.—, v překrásné vazbě celokožené K 35.—.

PŮVABNÝ KRAJ

Slovenska

v pravdě oplývající krásami přírodními a plný idyllických koutků slovanské půdy se všemi zajímavostmi národopisnými i lidopisnými překrásně zohrazen v právě vyšlém

levném, skvostně ilustrovaném díle:

Na krásném Slovensku.
Napsal Karel Kalal.

Barevné ilustrační přílohy.

K 2.40, pošt. 2.60.

Na skladě ve všech knihkupectvích.

Nakladatelství Jos. R. Vilímka.

Praha-II., Spálená ul. 13. Vídeň-I., Schottenring 1.

Velice praktická

NOVINKA!

Do kterých škol může žák vstoupiti ze školy obecné, měšťanské nebo nižší střední.

Sestavil KAREL KAMENÁŘ, ředitel škol v Dačicích na Moravě.

Cena 1 K 20 h.

Nakladatel

A. Storch syn, knihkupec.
PRAHA, Staroměstské náměstí.

Krásá duše.

Obrázky ušlechtilých žen a dívek.

Napsal KAREL VRÁTNÝ.

Cena 1 K 20 h.

Nákladem

Cyrillo-Methodějského knihkupectví
G. Franci v Praze.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

Tiskem Ferd. Navrátila v Ivančicích.